

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 24 22. junija 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Žokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

ZBOR PIONIRJEV JUGOSLAVIJE V MURSKI SOBOTI – »... tudi, če bi bilo uresničeno že vse, kar smo si zapisali na zastavo naše revolucije, bi bilo še dovolj dela in spodbude za mlade rodove graditeljev socializma,« je mladim udeležencem trinajstega Zbora pionirjev Jugoslavije, ki je bil minulo soboto v Murski Soboti, dejal slavnostni govornik, predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan. »In mladi imate dovolj poleta in moči, da boste to tudi zmogli!« Povedati je treba še, da je bil Zbor hkrati zaključek spominskega pohoda »Tito-revolucija-mir« in da se je na njem zbralo več kot pet tisoč pionirjev, pa je bila Murska Sobota ta dan res mesto mladosti.

Foto: MARE RUDOLF

Gospodarji svoje usode
in samostojnega razvoja

»Misel in praksa Zveze komunistov Jugoslavije je sestavni del procesa socialistične preobrazbe sveta. Odprta za vse tokove napredne, marksistične misli je zveza komunistov zelo angažirana udeleženka boja za napredne družbene preobrazbe v svetu. Svoj prispevek k uresničevanju zgodovinskega poslanstva delavskega razreda daje Zveza komunistov Jugoslavije predvsem z razvijanjem socialističnega samoupravljanja v naši družbi, prav tako pa tudi s svojim bojem za krepitev sodelovanja in solidarnosti vseh družbenih in političnih sil, ki se bojujejo za mir, demokracijo, napredek in socializem, na demokratični podlagi.

Smo v prvih vrstah boja socialističnih sil v svetu. V mejah svojih možnosti vsestransko podpiramo vsa demokratična, napredna in osvobodilna hotenja narodov in držav. Zveza komunistov Jugoslavije široko in plodno sodeluje s komunističnimi, socialističnimi, socialdemokratskimi in z drugimi naprednimi strankami in gibanji. Takšno sodelovanje bomo nadaljevali tudi v prihodnje. Njene izkušnje in dosežki so navzoči v naprednih družbenih in političnih procesih v svetu. Ti procesi stalno potrjujejo pravilnost naših opredelitev.

Z dosledno politiko neuvrščenosti in enakopravnega sodelovanja smo okrepili položaj in varnost Jugoslavije. Mednarodni položaj naše države je danes trdnější kot kadarkoli prej. To seveda ni le rezultat uspešne zunanje politike, temveč tudi zelo stabilnega notranjega položaja in trdnosti jugoslovanske družbene biti. Naša zunanja in notranja politika izvirata druga iz druge, saj temeljita na istovetnih načelih, med katerimi je na prvem mestu enakopravnost naših narodov in narodnosti. Uspešno zunanjo politiko lahko izvajamo samo pod pogojem, da stalno izboljšujemo socialistične družbene odnose na podlagi samoupravljanja in nadaljnega razvoja socialistične demokracije. Naša zunanjepolitična dejavnost se bo torej razvijala na najširši družbeni podlagi in na tem področju imajo naši delovni ljudje odločilno besedo. V vsakem pogledu so torej gospodarji svoje usode in samostojnega razvoja. Toliko bolj so videti nesmiselna razna ugibanja o prihodnosti Jugoslavije. Ostaja takšna, kakršno smo zgradili in kakršno gradijo njeni narodi in narodnosti.

Iz referata predsednika Zveze komunistov Jugoslavije Josipa Broza Tita »ZVEZA KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE V BOJU ZA NADALJNI RAZVOJ SOCIALISTIČNE, SAMOUPRAVNE IN NEUVRŠČENE JUGOSLAVIJE« (na 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije)

Še o 60-letnici bojev za severno mejo

Bilo bi sramotno, če bi si morali za to obletnico zares sposoditi Maistrov spomenik iz Kamnika

Kot poročajo časopisi, bo letos sredi novembra v Mariboru osrednja proslava odnosno akademija ob šestdeseti obletnici bojev za severno mejo; v ta namen je že imenovan koordinacijski odbor za organizacijo te proslave.

Ta vest je nas, Maistrove borce pa tudi druge rodoljube, zelo razveselila. Ni pa nam znano kako je s postavitvijo že tolikokrat obljubljenega in načrtovanega spomenika generalu Maistru v Mariboru, zlasti sedaj, ob tako pomembni obletnici? V ta namen so, kakor nam je znano, zbrana že lepa denarna sredstva, preostala bi rade volje prispevali tudi Maistrovi borci in drugi zavedni državljani, ki se zavedajo, da bi brez generala Maistra in njegovih borcev ne bila osvobojena severovzhodna Slovenija z mestom Mariborom vred. O tem vprašanju je bilo doslej že veliko napisanega. Sprejete so bile tudi razne resolucije. Zadnjo so na naslov republiške konference SZDL odposlali Maistrovi borci celjskega področja.

Bilo bi sramotno, če bi si morali za to obletnico zares sposoditi Maistrov spomenik iz Kamnika... kot je to pred kratkim prikazala ljubljanska televizija v svojem »žehtniku«.

FRANJO NOVAK, Maistrov borec
Maistrova 10
p. Maribor

Boste takšne mitinge organizirali še kje?

Odmev na sestavek »Veselo, zanimivo, pristrčno«, 13. številka TV-15

Z zanimanjem sem v 13. številki TV-15 prebral foto-reportažni zapis z naslovom »Veselo, zanimivo, pristrčno«, kjer ste pisali o uspelem partizanskem mitingu v Ajdovščini. Kinodvorana, kjer je bil miting, je bila nabito polna... Dokaz temu so tudi priložene fotografije. Zapisali ste, da sta miting pripravili ZZB NOV v Ajdovščini, skupaj z mladinsko organizacijo, ter s pomočjo nekaterih delovnih organizacij, sodeloval pa je tudi aktiv uredništva TV-15 in glavni in odgovorni urednik Silvo Teršek je miting in pogovore na njem tudi vodil.

Od takrat je minilo že nekaj časa, pa vprašujem, če boste takšne mitinge – partizanske mitinge – ki so že danes starejšim prebivalcem mnogih krajev na Slovenskem še živo v spominu, organizirali še kje drugje?

Morda bi celo kakšno izmed poklicnih gledališč malce razmislilo o organizaciji takšnih partizanskih mitingov, saj gradiva ne manjka, poslušalcev pa bi bilo tudi vedno dovolj. Pritegniti je treba le znane umetnike, predvsem humoriste in že bi bil tu večer, ki bi se ga ljudje še dolgo spominjali.

FRANJO HOVNIK
Jadranska 10, p. Ptuj

PRIPIS UREDNIŠTVA! Priprava takšnega mitinga, kakršnega smo organizirali v Ajdovščini, zahteva dosti truda in časa, naše uredništvo pa predvsem slednjega nima na pretek. Če ne prej, bomo v jeseni prav gotovo pripravili še en partizanski miting, »poziv« poklicnim gledališčem, ki ste ga zapisali v vašem pismu, pa je vsekakor primeren. Hvala!

Vroča kri zaradi spomenika

Prav gotovo je to spominsko obeležje (na Kodeljevem), o katerem bo treba še spregovoriti

Na nedavnem sestanku organizacije ZB NOV Kodeljevo, ki se ga je udeležilo izredno veliko članov, so, poleg drugih zadev, sprožili tudi predlog oziroma zamisel, da bi predstavili spominsko obeležje padlim borcem in drugim žrtvam fašizma s področja krajevene skupnosti Kodeljevo, ki stoji ob Povšetovi cesti – na križišču s Cesto Jana Husa.

Bil je to predlog, ki je navzoče hudo razburil! To so dokazali s tem, da so tovarišici Valičevi, ki je dejala, da se tak predlog vleče na sestankih borčevske organizacije že pet let, vsi enoglasno pritrdjevali in ploskali.

Nekateri se ogrevajo za premestitev spominskega obeležja zaradi tega, ker je okolica večkrat onesnažena. Na podstavku obeležja posedajo tudi pijanci, ki iz bližnje trgovine prinesejo pijačo in tu pijejo. Ponoči pa menda nekaterim, ki imajo v sebi preveč tekočine, zaužite v bližnjem bifeju, rabi še za kaj drugega. Nadalje so tu zaradi gostega prometa zelo ovirane spominske slovesnosti, ki jih prireja bodisi borčevska organizacija ali pa Osnovna šola Ketteja in Murna, ki je od spominskega obeležja oddaljena le dobrih dvesto metrov.

Pravijo, da bi vse te nevšečnosti odpadle, če bi spominsko obeležje premestili v bližino šole. Okolica bi bila vedno čista in prireditve ne bi oviral promet.

Vendar je potrebno ob vsem tem reči tudi to da je spominsko obeležje na vidnem, zelo lepem kraju, v središču krajevene skupnosti. Morda res malo moti bližnja montažno postavljena prodajalna sadja in zelenjave, ki iz smeri Ulice Jana Husa, tja od Ljubljane proti Povsetovi zastira pogled... Toda že na sestanku smo – kljub predlogu, naj bi krajevna skupnost poskrbela, da bi ta trgovina dobila druge, ustrežnejše prostore – slišali, da je za stanovalce v tem okolišu trgovina nujno potrebna.

Res je tudi, da je spominsko obeležje načel zob časa in je potreben popravi. Toda – če bi se povsod odločili, da iz takih in podobnih razlogov premestijo spominsko obeležje, potem bi jih morali v Sloveniji premestiti na stotine. Potrebno pa je spominsko obeležje ponoči bolj osvetliti, saj je tik ob glavni cesti. Na sestanku smo prav tako sklenili, da bi kazalo najti osebo, ki bi za honorar dnevno skrbela za čistočo okolja obeležja.

Prav gotovo je to spominsko obeležje (na Kodeljevem), o katerem bo treba še spregovoriti.

Foto in tekst: JOŽE VIDIC
Povšetova 5
p. Ljubljana

Spominsko obeležje padlim borcem in žrtvam fašizma na Kodeljevem

Spomini, ki ne zbledijo

Odmev na »Ko bi vsi ljudje na svetu...«, 20. številka TV-15

Dne 25. maja ste v TV-15 objavili članek z naslovom »Ko bi vsi ljudje na svetu, kot vsi mladi na svetu«, pa bi rada zaradi točnosti dodala nekaj besed:

Sem ena izmed redkih, ki sem organizacijo otroških ustanov na kamniškem področju spremljala od prvih začetkov, vsa ta dolga leta, in jo na tihem spremljam še danes.

Dijaški dom je bil ustanovljen v jeseni leta 1945, predvsem zaradi partizanskih sirot in otrok tistih staršev, ki se niso vrnili ali pa so se vrnili na požgane domove. Njegovo zaledje se je raztezalo od Motnika, Zaloga in Vodice na eni strani ter Trzina, Domžal, Ihana, Moravske doline in Črnega grabna na drugi strani. Po združitvi kamniškega okraja v okraj Ljubljana-okolica leta 1952, je dijaški dom v Kamniku sprejemal partizanske sirote tudi s področja okraja Ljubljana-okolica. Vsa organizacija otroških ustanov je bila takrat v rokah požrtvovalnih aktivistk AFŽ, ki so izvršile popis otrok, zbrale najpotrebnejše ter tem otrokom omogočile zasilno bivanje.

Republiška sekretarka AFŽ pokojna Angela Očepek nam je ob nekem obisku doma dejala: »Otroške ustanove uspevajo tam, kjer se odgovorni posamezniki in odgovorne organizacije znajo med seboj dogovarjati!«

Ni mnogo povedala, pa vendar vzpodbudno za nadaljnje delo. Za začetek smo dobili nekaj razredov in kuhinjo v sedanji osnovni šoli Toma Brejca. Ker je kamniška nižja gimnazija hitro preraščala v višjo, smo se po odhodu vojske selili v grad Zaprice. Dobili smo popolnoma opustošeno stavbo – brez vode in vsega, kar je nujno za osnovno higijeno. Uspelo nam je dobiti denar od okraja Ljubljana-okolica in si z udarniško pomočjo vajencev lesne stroke Duplica kar lepo urediti prostore ter postaviti postelje v dve ali tri nadstropja. Leta 1954 se nam je ponudila boljša priložnost in sicer v prostorih Staretove hiše, kjer je dom še danes. Tudi tu ni šlo brez težav in uspeli smo le na intervencijo tovarišice Vide Tomšičeve, ki nam je stala ob strani. Leta 1960 smo s svojimi sredstvi zbrali denar za načrte in tako nam je uspelo dobiti tudi prvo investicijo od okraja Ljubljana-okolica. Ko je bil dom pod streho, nam je za notranjo ureditev priskočila na pomoč občina Kamnik. Za takratne potrebe je dom kar odgovarjal. Seveda smo se morali nekajkrat boriti, da ga niso spremenili v gostinski lokal, za kar so se ogrevali občinski možje.

Zdi se mi, da je od obnove doma leta 1963 do danes predolg odmor in da bi dom moral že davno prerasti v sodobno ustanovo! Bilo bi tudi prav, da bi se kdaj našel zgodovinar, ki bo rast mladinskih ustanov od leta 1945 pa do danes zapisal, povezal v celoti; nikakor pa ne bo mogel mimo partizanskih otrok, ki so prvi polnili prostore domov in povojnih učilnic!

Težko je danes primerjati stisko tistih otrok s socialnimi problemi današnje mladine v domovih, ki spričo visokega standarda obtožuje družbo, da so se neke zataknil ali celo usahnili človeški odnosi, ki so nam po vojni pomagali premostiti vse težave. Pisana družba mladine povojnih let se težko primerja z današnjo... Danes so to možje in žene, s katerimi se vedno rada srečujem. Mnogi so dobro situirani. Verjetno pa niso pozabili vojnih grozot, saj so nekateri že goreli z domačijo vred in so se rešili le po naključju. Mnogi so bili priča streljanja in pobijanja svojcev, nekatere je okupator odgnal v nemška taborišča, kjer so jih ločili od staršev.

To so spomini, ki ne zbledijo.

MARICA BREJC
Miklavčičeva 5
p. Kamnik

B. Ž. J.

Kako moreč, rekel bi nemogoč je bil položaj med NOB na Štajerskem, kjer so vladale razmere s »posebnim režimom« se niti z besedami ne da opisati. Kar težko človek verjame, da so med gosto posejanimi postojankami, s kontrolo človeka po človeku, aktivisti OF in partizani bili toliko borb in bitk ter akcij, kolikor sta jih bili brigadi Šlandrova na Moravsko-kamniškem in v revirjih, Pohorska na Pohorju, a aktivisti aktivirali teren vse za front in osvoboditev. Naš človek je bil zastrašen, zapostavljen, surovo in grobo preganjan. Vendar so OF in partizanski odredi v teh težkih dneh našli samega sebe ter z nadčloveškimi močmi omogočili s svojo borbeno sposobnostjo – predani partiji in Titu – ustvarili pogoje tudi na tem delu naše slovenske zemlje. Ustanovili so partizanske brigade, Šlandrovo avgusta 1943, a Zidanškovo januarja 1944.

Obe brigadi sta izvajali obširne napade, ki jim do tedaj niso bili kos partizanski odredi.

Prihod XIV. divizije v zimi 1944 na Štajersko je pogoje ustanavljanja novih enot še pospešil, kakor tudi obsežnejše akcije na območjih, ki jih do tedaj ni bilo moč izvajati. Začela se je vse krepkejša ofenzivnost vseh štajerskih partizanskih enot, ofenzivnost, ki je dosegala svoj višek poleti 1944.

Spomladi so vse enote IV. op. zone zabeležile lepe uspehe. Tako je 11. brigada Miloša Zidanška aprila 1944 uničila tovarno orodja v Zrečah, a 1. maja postojanko vermansafta v Mislinji. Tomšičeva brigada je napadla rudnik Velenje, a Šlandrova je pri Trnjamcih uničila sovražni tank in 12 kamionov in 1. maja v Nazarjih zažgala manjšo tovarno.

Med tem je tudi Kozjanski bataljon na skrajnem vzhodnem delu območja IV. op. zone vršil vse pogostejše napade na okupatorjeve postojanke in prometne zveze ob železniški progi Maribor–Celje–Zidani most. Zelo močno aktivnost so zabeležili tudi borci Zapadnokoroškega in Vzhodnokoroškega odreda. Čeravno je okupator na vse načine poskušal, da že v kali zatire vsako aktivnost teh enot, mu to ni uspelo. Tako se je razširilo delo OF v avstrijskem delu slovenske Koroške, kakor tudi na Slovenskem. Vse močnejši so bili napadi koroških partizanov. Kakor se je širila vse večja ofenzivnost partizanskih enot na Štajerskem spomladi 1944, tako so bližajoča spomladi in veliki dogodki na svetovnih bojščih, omogočili nagli razvoj narodnoosvobodilnega boja koroških Slovencev. Zaceljene so bile rane iz zimskih ofenzivnih sunkov, ki jih je okupator prizadejal našim enotam.

Vsesplošna ofenziva NOV in POS je tudi pred štab IV. op. zone postavila naloge, da čim preje izvrši popolnitev svojih enot zaradi novonastalih ugodnejših pogojev, pravi pregrupiranje enot in da s strjeno, usklajeno akcijo ustvari že dolgo načrtovano – svobodno ozemlje na Štajerskem.

Štab IV. op. zone je junija 1944 premestil na Moravsko Zidanškovo brigado iz Pohorja. Cilj te premestitve je, da s skupnimi akcijami Šlandrove in Zidanškove na področju Zgornje in Spodnje Savinjske doline, Moravsko-Kamniške in v revirjih uresniči zgoraj omenjene načrte. Zaradi tega je odredil vsem enotam odredene naloge, kakor komandi XIV. divizije in odredom, tako tudi Šlandrovi in Zidanškovi brigadi.

Šlandrova in Zidanškova brigada sta najprvo poleg raznih ofenzivnih akcij, izvršili tudi uspešne mobilizacijske naloge. V kratkem razdobju sta mobilizirali 7000 novincev, sposobnih na NOV. Samo iz revirjev sta mobilizirali čez 3000 mož. Brigadi sta se dobro, številčno okrepili. To so storile tudi enote XIV. divizije, kakor tudi odredi.

V juliju je štab IV. op. zone sprejel od glavnega poveljstva nalogo, da iz enot 6. in 11. brigade ustanovi operativni štab 6. in 11. brigade. Zamisel, ki jo je predlagal štab IV. op. zone, da se na Štajerskem ustanovi še ena divizija in eventuelno korpus, je s tem propadla. Za komandanta op. štaba 6. in 11. brigade je bil imenovan tov. Lepin Jože-Ris, a za politkomisarja Žokal Alojz-Djidji. Imenovani štab je začel delovati v avgustu 1944.

Tako je štab IV. operativne zone hkrati z ofenzivnimi akcijami 7. in 9. korpusa na njihovih območjih začel razvijati močno ofenzivno aktivnost na Štajerskem. Zamisel štaba IV. op. zone je bila, da v Zgornji Savinjski dolini ustanovi osvobodeno ozemlje na Štajerskem, ker so v tem

Adi Jevšnik-Lvov

Preboj iz obročja

delu območja bili najugodnejši pogoji.

Štab se je odločil, da Šlandrovi brigadi zaupa, da napade in razbije sovražnika v postojankah Luče in Ljubno. Ostalim enotam je štab cone odredil naloge, da zaprejo dohode sovražnim enotam, ki bi hotele posredovati in nuditi pomoč napadenim postojankam. Odre-

dil je tudi, da poleg tega izvršijo razne slepilne napade – napade na prometne objekte in da ga tako preslepijo o pravih ciljeh štaba cone. Napad je Šlandrova brigada začela v noči na 30. julij in ga izjemno uspešno končala 1. avgusta 1944.

Uspehi enot so bili enkratni. Saj so brigade uničile sovražne postojanke

Na fotografiji so od leve proti desni: Franc Bobovnik-Mišo, Franc Zavasnik-Božič in Adi Jevšnik-Lvov

Iščem borce 4. prekomorske brigade

Prosim, da se oglasiijo na moj naslov borci 4. prekomorske brigade, ki je prišla v Dubrovnik oktobra leta 1944 in sicer: Jerončič, Gorjan, Antin Vilc in Franc Poropat (za prva dva se ne spominjam imen), saj se verjetno spominjajo Ivana Zajca iz Črnega vrha.

Ivan Zajc
Bokalova 9
64270 Jesenice

v Ljubnem in Lučah, Smartno ob Paki in v Gornjem gradu. Uničile so tudi veliko mostov in dele železniških prog ter železniške naprave. V teh napadih so enote zaplenile velike količine orožja, streliva in vojne opreme. Sovražnik je pretrpel velike izgube v ljudeh, saj je bilo samo ujetih sovražnih vojakov čez 300, a okrog 200 je bilo padlih in ranjenih.

V sovražnih vrstah je nastal preplah. Zapadli so v krizo, iz katere se niso mogli tako hitro izvleči. To je bilo posebno opazno pri vermanih. V njihovih vrstah je nastala prava panika in demoralizacija. Začel se je velik osip in dezertacije. Za razliko od prej, je med prebivalstvom zavladalo veliko razpoloženje in pripravljenost za delo v OF in vključitev mož v NOV.

Potem je štab 6. in 11. brigade usmeril enoti na zavarovanje in razširitev svobodnega ozemlja. Žajvela je kulturno-prosvetna dejavnost in politično-propagandna.

Vse enote IV. op. zone so se posvetile urjenju in urejanju svojih enot in novim nalogam, ki jih je narekoval dani trenutek. Brigadi in odredi so začeli delovati z dobro organizirano ofenzivo, na rušenju prometnih zvez, železniških prog, mostov, cest, prekopov in postavljanju raznih ovir, ki so zadrževale sovražnika, ki je poskušal s protinapadi na osvobodeno ozemlje. Ker je sovražnik v Mozirju svojo postojanko močno utrdil in zbral v njej veliko število vojakov, je štab IV. op. zone načrtoval, da čimprej onemogoči delovanje sovražnika na tej postojanki.

Štab zone je zaupal op. štabu 6. in 11. brigade, da s svojimi enotami napade sovražno postojanko v Mozirju in jo uniči. Poleg tega je štab zone za čas akcije ustanovil op. štab I. in XI. brigade.

Za napad na postojanko v Mozirju je op. štab 6. in 11. brigade odredil Šlandrovo brigado, do-

čim je napad na Letuš in Braslovče zaupal 11. brigadi. Z napadi na postojanke sta brigadi začeli 11. septembra 1944. Zavarovanje sta prevzela Tomšičeva, deli Zidanškove in VDV brigade.

Po dvodnevnih borbah sta Šlandrova in Zidanškova brigada likvidirali postojanko – Šlandrova v Mozirju, a Zidanškova v Letušu. Postojanko v Braslovčah Zidanškovi niso uspeli uničiti, ker je bila sovražna premoč prevelika. Enote za zavarovanje so uspešno razbile in pognale nastopajočega sovražnika v beg. Porušile so tudi 4 mostove, uničile 500 m železniške proge in napravile na cestah precej zasek in izvedle nekoliko drugih manjših diverzantskih akcij. Uspeh Šlandrovcev je bil značajan. Z energičnim napadom so presenetljivo zmedli sovražnika in ga prosto zmlili. Tako so enote, ki so sodelovale v napadu in zavarovanju zajele 300 sovražnih vojakov, a okrog 95 je bilo mrtvih in ranjenih. Izjemen je bil tudi plen v orožju in vojaški opremi. Enote so zaplenile 8 minometov, čez 30 mitraljezov, 350 pušk itd. itd. Po ureditvi enot in pregledu uspehov sta enoti 6. in 11. brigade na čelu z op. štabom, krenili na Moravsko-Kamniško območje in območje Zasavja. Tu sta zabeležili nekaj značajnih uspehov in v borbi s sovražnimi kolonami porušile nekaj železniške proge itd.

Ko sta brigadi bili v napadu na sovražni postojanki v Krašnji in Lukovici, sta dobili od op. štaba povelje, da akcijo zapuste in da se nemudoma pripravita za odhod na Dolenjsko.

Nenadno povelje za prehod brigad čez Savo je popolnoma spremenilo načrte op. štaba teh dveh brigad. Vendar sta se enoti hitro znašli, tako da sta se zbrali že 11. oktobra na Moravškem, odkoder sta se usmerili novim nalogam nasproti. Op. štab je tega dne 11. brigadi zaupal nalogo za uničenje sovražne postojanke na Savi. Šlandrovo brigado in del 11. brigade je op. štab odredil na zavarovanje.

Štab 11. brigade je po temeljiti analizi te naloge odredil 1. bataljon s komandantom Vinter Borisom na čelu, da napade in uniči na Savi 4 sovražne objekte, v katerih se je nahajalo okrog 200 policistov in žandarjev. Naročil mu je tudi, da z eno četo zavzame most čez Savo in tako zagotovi prehod ostalim enotam op. štaba čez reko. Borci 1. bataljona, katere je spremljal tudi predstavnik štaba brigade, so izredno disciplinirani in v največji tajnosti prispeli do objektov, v katerih so se nahajali policisti in žandarji. Ko je bila obkolitev okrog 11. ure ponoči izvršena, je začel splošen napad na postojanko.

(nadaljevanje in konec prihodnjic)

Ponudite TV-15 tudi vašemu prijatelju

Pri naročilu in plačilu zneska za celotno naročnino vam bomo poslali dve znački.

Letna naročnina je 180, polletna 90, za četrtletje je treba odšteti 45 dinarjev, plačate pa na naslov: Založba »BOREC«, časopis TV-15, Ljubljana, Miklošičeva 28/1, štev. računa: 50100-833-30005.

odreži

NAROČILNICA

Priimek in ime

Natančen naslov

Pošta

Podpis naročnika

TV-15
uprava
61001
LJUBLJANA
p. p. 598.

Dolgo življenje mladega srca

Na jesen bo Hribernikova mati, Minka Mrakova iz Loga v Poljanski dolini, napolnila osemdeset let. Njeno življenje je zvezano s kmetijo, z družino in neizbrisno s časom narodno osvobodilnega boja. Z mozem sta bila v ilegali, pet sinov pa v partizanih. Po drugem sinu, Jožetu, ki je bil ustreljen v Begunjah, nosi ime pionirski odred osnovne šole v Gaberku.

Pravzaprav nas je na Hribernikovo mamo s pismom opozorila njena snaha: »Ni običajno,« nam je pisala, »da snaha opisuje življenje in hvali svojo taščo. Saj nasploh velja, da je relacija snaha-tašča vedno ostra. Vendar med nama ni tako. Morda naju najbolj zbližuje prav pripadnost narodnoosvobodilnemu gibanju in doživetja v zadnji vojni. Obe sva okusili strahote nemških koncentracijskih taborišč. Jaz kot mlado dekle, ona kot žena in mati. Nema lokrat se prav o tem pogovarjava. Kolikokrat mi je že pripovedovala o življenju v zaporih in internaciji, o transportu, o delu v nemški tovarni orožja, kako so sabotirale in kako so si jetnice med seboj pomagale.«

V Logu pri Poljanah v Poljanski dolini stoji Hribernikova domačija prav sredi vasi. Že ko sem prihajala, sem vedela, da živi Mrakova Minka sama v nji. Potlej pa so me premotile skrbno oplete rože v »gartelcu« in red okoli hiše. To gotovo ne bo prava hiša, sem si dejala in stopila naprej. No, sosede so me napotili nazaj.

Kot bi ne bilo nikogar doma. Le pes zalaja izza vežnih vrat. Čez čas se prikaže žena, dejala bi, srednjih let. »Da, da, jaz sem Minka Mrak, gledala sem televizijski program pa nisem slišala...«

Vstopiva v prostorno »hišo« s prečudovitim lesenim

stropom in trebušasto kmečko pečjo. »Tu živim že od leta 1920, ko sem se prisožila z drugega konca vasi. Že takrat je bila to trdna kmetija.«

Mati Minka je Tavčarjevega rodu. Njen oče je bil brat pisatelja Ivana Tavčarja z Visokega. O tej rodbinski vezi pričata tudi dva portreta pisatelja, ki visita na steni in ju je v dvajsetih letih naslikal akademski slikar Kopač.

Se danes veje iz prostorne hiše tista širina, ki je tako značilna za velike, trdne kmetije. Treba je bilo dvakrat več pridnih rok za obdelovanje polj in gozdov.

Pa saj nismo prišli le občudovati te domačije. Prišli smo, da bi zapisali kaj o mami Hribernikovi, ki je rodila pet sinov, pet partizanov, ki je delala v ilegali, bila zaprta,

internirana, ki je s svojo pomirjajočo in toplo besedo znala bodriti in pomagati vedno o pravem času.

»Veste, ko so nas prvič gnali v Goričane v internacijo, smo mož, jaz in oba mlajša sinova pobegnili. Zatekli smo se v bunker nad domačo vasjo, ki ga je sezidal eden od treh sinov (ki so bili v partizanih). Tam nismo bili dolgo: Premestili smo se v nov bunker, v prejšnjega pa so naselili tiskarno 'Julijo'. Vse skupaj pa ni trajalo prav dolgo, ker smo izvedeli, da beli nekaj vedo ali poizvedujejo. Zaradi varnosti smo se razšli. Z mozem sem odšla proti Delnicam, vsi otroci pa so ostali v gmajni. Ravno tisti čas se je začela na Delnice nemška hajka.«

V tisti hajki so oba, očeta in mater, ujeli Nemci. Njo je vodila pot v Ravensbrück, njega v Mauthausen. »V Ravensbrücku sem bila le nekaj mesecev, potem pa so ves transport odpeljali proti Berlinu, kjer smo vse do konca vojne delale v tovarni avionskih delov. Najhuje je, ker nisem nič vedela, kako je doma z otroki. Vse drugo, kakor je že bilo hudo, sem kar dobro prestajala.

Pot do doma se je vlekla v neskončnost. Polnih šest tednov smo potovali do jugoslovanske meje, potem pa je nismo mogli prekorčiti, ker so bili podrti železniški mostovi in uničeni tiri. Tisto čakanje je bilo res hudo. Šele ko sem prišla domov, sem izvedela, da so sina Jožeta ujeli in ustrelili v Begunjah. Drugi: Žane, Stanko, Vinko in Dušan so se vrnili. Najbolj me je skrbelo za najmlajšega. Komaj trinajst let mu je bilo, ko je odšel v partizane.«

Njena zgodba je v nadaljevanju podobna mnogim drugim. Sinovi so si po vojni poiskali zaposlitve drugje, si ustvarili družine. Mož je za posledicami internacije dolga leta bolehal in pred nekaj leti umrl. Tako živi sedaj Minka Mrakova-Hribernikova mama iz Loga čisto sama. »Že res, da me sinova, ki živita v Ljubljani in Medvodah, skoraj vsak dan obiščeta, a ponoči sem le sama. Veste, mati je kakor koklja, najraje bi imela vse otroke na kupu.«

Dobre otroke ima Hribernikova mama, ponosna je nanje in dobro se razume s snahami ter vnuki; ko pa beseda nanese, da jih sploh ne kaže osemdeset, se rahlo nasmeji in pove, da so že vsi sinovi v pokoju.

Najin pogovor je bil kar dolg, spomini so jo zanesli v mladost, spominjala se je pretresljivih prizorov, ko so ju z mozem gnali v loške zapore. V oči je gledala belogardista iz sosednje vasi in ga spraševala, če ga ni nič sram...

»Da so le vsi zdravi, in da me pogosto obiskujejo,« je optimistično dejala ob slovesu. Jaz pa: še na mnoga leta!

Bojana Žokalj-Jesih

Viktor Avbelj-Rudi, novi predsednik odbora 14. divizije

Po delovnih zmagah spet nove naloge

Odbor 14. divizije je na zadnji seji obravnaval nekatere predloge in druga vprašanja v zvezi z uresničevanjem svojega programa. Ugotovil je, da je bilo delo odbora v preteklem obdobju dokaj uspešno čeprav ni mogel v celoti zadovoljiti vsem željam in zahtevam. Razveseljivo je dejstvo, da se iz leta v leto javljajo vse številnejše organizacije pa tudi posamezniki (pevski zbori. V Doliču pri Mislinji deluje npr. pevski zbor »XIV. divizija« -, šole, krajevne skupnosti, občine itd.) ki bi želeli tako ali drugače obeležiti ali obuditi spomin na borbeno pot »Štirinajste« in tako vsak po svoje prispevati svoj delež pri ohranjanju in negovanju tradicij našega narodnoosvobodilnega boja. Zato je bilo na seji dogovorjeno, da bo odbor tudi v bodoče podprl vse takšne iniciative in se še bolj aktivno vključil v vsa takšna in drugačna prizadevanja.

Že na eni prejšnjih sej je odbor z zadovoljstvom sprejel predlog OK SZDL Maribor in drugih družbenopolitičnih organizacij, da bi bila proslava ob 35. letnici pohoda 14. divizije na Štajersko v Mariboru. Na nedavnem razgovoru v Mariboru je bilo dogovorjeno, da bo srečanje februarja 1979 tj. v času ko je pred 35 leti štirinajsta po enomesečnem pohodu čez Hrvaško prekoračila reko Sotlo in pri Sedlarjevem stopila na štajerska tla. Srečanja se bodo udeležili vsi pripadniki štirinajste, tako udeleženci pohoda kakor tudi borci, ki sō se v različnih obdobjih bojevali v vrstah enot 14. divizije. Pričakujejo, da se bo srečanja udeležilo 1500 do 2000 pripadnikov »Štirinajste«. V ta namen bodo v Mariboru ustanovili odbor v katerem bodo tudi predstavniki divizije, ki bo pripravil celoten program proslave. Na tem srečanju bo skupščina občine Maribor podelila 14. diviziji domicil.

Člani odbora so se tudi zavzeli, da bi ob jubileju pohoda ponatisnili znameniti album fotografij J. Petka »S štirinajsto divizijo«, ta resnično enkratni, pretresljivi in veličastni dokument o borbeni poti »Štirinajste« in še posebej o njenem legendarnem pohodu.

Odbor je pravtako z zadovoljstvom sprejel iniciativo družbenopolitičnih organizacij občine Velenje, da se celotno področje Graške gore – »Gore jurišev« primerno uredi (spomenik, muzej, kmečki turizem, ceste itd. itd.) tako, da bi postalo trajen pomnik in spomin sedanjim in bodočim rodovom na herojsko bitko s premočnim sovražnikom in blestečo zmago štirinajste na Graški gori – »Gora jurišev«, simbolu odpora in zmage našega narodnoosvobodilnega boja.

Odbor je razpravljal tudi o predlogu RK ZSM Slovenije, ki bo vsako leto organiziral pohod »Po poteh Štirinajste«. Prvi pohod naj bi bil v letu 1979 ob 35. letnici pohoda »Štirinajste« na Štajersko. Odbor je sklenil, da se bo kar najbolj aktivno vključil v priprave in realizacijo programa pohoda.

Odbor je bil tudi seznanjen s tem kaj načrtujejo posamezni odbori brigad iz sestava »Štirinajste«. Med drugim bodo npr. Tomšiči organizirali srečanje borcev v Brdcah na Paškem Kozjaku kraju, kjer je brigada na pohodu bojevala boj v izjemno težkih okoliščinah; Šercerji se bodo srečali v Grčaricah, kjer so pred 35 leti likvidirali slovensko plavo gardo, borci Bračičeve pa bodo v okviru Krajevnega praznika slavili 35. letnico ustanovitve 23. septembra v Framu pri Mariboru, kjer je julija 1944 njen drugi bataljon uničil sovražno postojanko.

V nadaljevanju je odbor razpravljal tudi o tem kako in na kakšen način zagotoviti čimvečjo udeležbo na osrednji slovenski proslavi 4. julija 1978 v Dobrem polju.

Na koncu se je odbor na predlog odborov borcev Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade izvolil za novega predsednika za naslednje mandatno obdobje Viktorja Avblja-Rudija, narodnega heroja, udeleženca pohoda »Štirinajste« na Štajersko takrat v svojstvu namestnika politkomisarja Glavnega štaba NOV in POS, medtem ko bodo podpredsedniki odbora predsedniki odborov brigad iz sestava 14. divizije.

Stane Lavrič

Pepi s Kanala

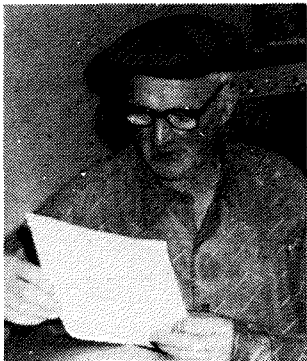
Dva ali tri Kanalce sem oni dan pobaral po Jožetu Segali in prav vsi so me napotili do njegovega brata, avtomeharika, češ, kaj bi z Jožefom, ko se na avtomobile ne spozna. Verjetno so menili, da se mi je skoraj zagotovo pokvaril avto. Šele ko sem prav sosedu Jožefa Segala zaupal po kaj prihajam k njemu, sem v Kanalu, mi je pokazal z roko njegovo domačijo in dodal: »Veste, tu ga poznamo skoraj samo pod imenom Pepi. Pepi s Kanala mu rečejo daleč naokrog.«

Zdaj je bilo potrebnih samo še nekaj korakov, da sva si z Jožefom Segalo segla v roki.

Ziv leksikon tega kraja in doline Soče je ta Pepi. Sedmi križ si je nadel že pred dobrima dvema letoma, zdaj mu že polovica osmega sili na pleča.

Kotlarji so bili njegov ded, oče in tudi Jožef je poprijel za to več kot stoletno tradicijo v njihovi družini. Daleč naokoli so bili edini kotlarji. Pesem kladiva, pomešana z bakrenim zvokom kovine, ki ji je Jožef dajal obliko, je utihnula 1959. leta. Zadnji kotliček je naredil za domače tabornike.

Zdaj, ko ima nekoliko več časa, kaj rad vzame svinčnik v roke in veliko piše. Spomini mu še niso zbledeli, le kadar se česa pomembnega ne more kar takoj spomniti, no takrat si malo popravi kapi-

Pepi s Kanala ob Soči

co ali pa pobrskaa za naočniki.

»Do smrti sem imel namen kotlariti«, pripoveduje Pepi s Kanala, pa so nad mano in nad delavnico naložili toliko davkov, da jih zares nisem več zmogel. Nobene podpore ali pokojnine si nisem želel, čeprav imam dovolj nagaranih let in dvojno štetje v zadnji vojni, pa me je žena na to skoraj prisilila,

češ kako pa boš živel na stara leta brez denarja. No, zdaj dobivam pokojnino.«

Fašisti in njihov režim Jožetu Segali niso bili nikoli všeč. To so kmalu spoznali tudi okupatorji in Jožef se je selil iz enega v drugo koncentracijsko taborišče. Iz taborišča Cairo Montenotte v Italiji in zloglasnega Mauthausna ima zbrane spomine napisane na skoraj 40 straneh. V slednjem taborišču smrti je nosil številko 2434 in prav s to številko se je podpisoval na zaupne dokumente še potem, ko se je vrnil iz taborišča. »Joj, kako sem bil neumen«, pravi Pepi, »vendar včasih moraš imeti tudi srečo. Pa pustimo to! Pogledajte, kaj me sedaj jezi.

V Kanalu nas je še okoli 30 članov ZB. Sestanka že lep čas nismo imeli. Lahko rečem, da naša organizacija živi! In to človeka boli, veste. Na drugi strani pa čitam po časopisju, kako si nekatere, tudi tu pri nas, delijo od-

likovanja in priznanja, ki si jih niso nikoli in z ničimer zaslužili. Ob vsem tem se vedno spominam na moje ilegalno delo, pa dolga leta nečloveškega življenja s tovariši po taboriščih in mojih 46 kilogramov kosti, ki so me prinesle iz Mauthausna 27. januarja 1944. leta pa zatem na delo v NOO za Kanalsko kot referent za obrt in industrijo... Ob vsem tem me zgrabi taka jeza in veste to boli, zelo boli človeka. Morda zdaj, ko sem že toliko star, še bolj kot prej. Pa jim vse to tudi povem, o povem jim vse, kar jim gre. Zato se me tako izogibajo. Ja, pa še očitajo mi, da sem hujskač, da hujskam ljudstvo. Je to mar hujskanje, če sem si vrsto let prizadeval, da je končno le dobil težki invalid Alojz Čefarin invalidnino?!

Preudarno Pepi s Kanala brska po svojih zapisih, razvezuje svežnje, povezane z vrstico, in zdi se mi, kot da se mu s slehernim svežnjem razveže tudi spomin. Nekateri njegovi zapisi v tistih svežnjih bodo zagotovo še našli prostor v našem tedniku.

Kot sem nekdaj že zapisal, je dobri dve leti tega, ko je JOŽEF SEGALA praznoval 70. rojstni dan. Takrat so se ga spomnili člani ZB iz Kanala s prisrčnimi čestitkami. Tudi tega dne ne bo nikoli pozabil. Kako malo je včasih treba, da je človek srečen!

Tone Urbas

MARIBOR

»Brici«, še se vidimo

Člani KO ZB iz Podbrežja – Maribor so si že več let želeli obiskati naša sončna Goriška Brda. Ob koncu letošnjega maja se nam je ta želja uresničila. Že v zgodnjih dopoldanskih urah smo prišli v Goriška Brda, kjer so nas sprejeli predstavniki krajevnih organizacij ZB, ZKS in turističnega društva. Tovariš Jelko Kodermac, poznan daleč okrog kot dober kmet, zadružnik in aktivist je borce iz Maribora na kratko orisal zgodovino in razvoj Goriških Brd, posebno pa težko življenje »Brica« pred vojno, njegovo borbo revoluciji in povojni boj za izgradnjo socialistične domovine. Obiskali smo tudi spomenik žrtvam fašizma, kjer so nemški nacisti leta 1944. pometali v gorečo hišo 20 ljudi, med njimi štiri otroke. Tam so borci iz Maribora položili venec. Nato smo si ogledali veliko zanimivost – muzej oziroma razstavo vojaških uniform, ki je v dobrovskem gradu. Razstavljenega je tudi veliko orožja.

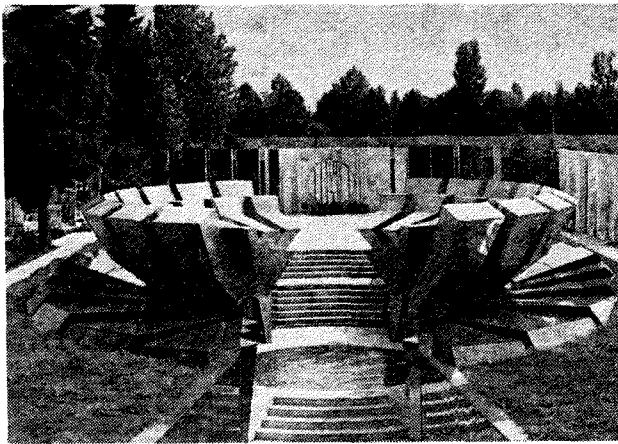
Po ogledu te znamenite razstave v gradu in obilnem kosilu, ki so nam ga pripravili naši gostitelji smo si še ogledali vinsko klet v Dobrovem s pokušnjo rebule, tokaja in merlota.

Veseli in zadovoljni smo se vrnili v Maribor z željo, da se z »Brici« še vidimo.

JOZE KOŠIR

LJUBLJANA

Iz vaše krvi je vzklila naša svoboda

»... stalno negovati revolucionarne tradicije iz NOB vedno znova obujati spomine in obiskovati zgodovinske kraje iz NOB...« Te naloge si je poleg ostalih zadala na novo osnovana ZB NOV »Boris Zihel« iz Bežigrada.

Že prve dni tega meseca se je več kot 40 članov te organizacije namenilo z avtobusom na ogled Bazovice tržaške Rižarne, Doberdoba in Gonarsa.

Ko smo obiskali spomenik bazoviškimi žrtvam Bidovcu Marušiču, Milošu in Valenčiču nismo mogli mimo tega, da se ne bi zgražali nad oskrbnostvom spomenika.

Tržaška Rižarna nas je še bolj prevzela. Kljub temu, da smo hiteli po lepi pokrajini, polni cvetja, sadovnjakov in vinogradov proti Doberdobi, kjer so nas pozdravili napisi v našem jeziku, kjer smo se pogovarjali tako kot doma strahote tržaške Rižarne še niso mogle iz nas.

Tam kjer je bilo nekoč taborišče v Gonarsu, ga danes ni več. Izbrisali so ga z zemlje. Le še grobnica gonarskim žrtvam, ki so jo postavili 1973. leta je del neme priče taborišča lakote in smrti.

Ko smo se polni vtiskov vračali v domovino smo se utrujeni, lačni in žejni ustavili v Dutovljah. Niti v eni niti v drugi nas niso »mogli« postreči, češ, da imajo polno gostov. Pred njihovimi gostilnami je bilo res veliko avtomobilov z italijansko registracijo. Šele v Komnu smo se uspeli nekoliko osvežiti in občutiti zares prijetno domačo postrežbo.

Prepričani smo, da take in podobne ekskurzije niso zgolj samo zato, da počastimo spomin na žrtve, temveč so namenjene tudi utrjevanju tovarištva in spoznanju, da smo enotni v misli in delu močnejši. In prav zato bomo znova in znova obiskovali kraje, spominska obeležja in ljudi, ki mislijo tako kot mi!

Rika Nepužlan

LJUBLJANA

Draveljčani in boj koroških Slovencev

Članek o 70 letih izkušenj in bojev SPD Zarja v Železni Kapli, ki je bil objavljen v kulturnem obzorniku TV-15 z dne 27. aprila letos, je dal pobudo, da je letošnje tradicionalno praznovanje krajevnega praznika v KS Dravlje in KS Podutik (občina Ljubljana-Siška) bilo v precejšnji meri posvečeno problemom zamejskih rojakov v Avstriji.

V soboto, 20. maja, je 50 pionirjev v organizaciji DPM Dravlje začelo praznovanje krajevnega praznika z obiskom zgodovinsko pomembnejših krajev v zamejski Koroški. Popoldan pa so za zamejske rojake priredili v Železni Kapli posebno kulturno prireditev.

V organizaciji DPM Dravlje je nato v okviru združene razstave umetnikov in proizvajalcev v avli draveljskega doma družbenih organizacij razstavljal fotoreporter Edi Šelhaus svoje fotografije »Koroški Slovenci v boju za svoje pravice.«

V soboto, 9. junija, pa je praznovanje krajevnega praznika KS Dravlje in KS Podutik KO ZB, ki je z dvema avtobusoma obiskal Koroško ter se pred spomeniki padlim revolucionarjem poklonila njihovim žrtvam. Od zamejske Koroške so se pristrčno poslovili v hotelu Obir v Železni Kapli z obljubo, da ta obisk in stik z zamejskimi rojaki ni zadnji.

PAVLE ŠEGULA

RADOVLJICA

»Partizanski tabor heroj Tonček«

Občinska konferenca ZRVS in občinska konferenca ZSMS Radovljica sta organizirali »Partizanski tabor heroj Tonček« za učence sedmih razredov osnovnih šol občine Radovljica, ki je bil 2. junija 1978 na strelišču Bled-Mlino.

Tabora se je udeležilo kar 410 učencev. Tabor je vodil štab odreda, sestavljen iz učencev osnovnih šol. Poveljnik štaba je bil Marko Prešeren iz osnovne šole Lesce.

Kot mentorji in predavatelji so nastopili rezervni vojaški starešine. Poveljnika štaba odreda je bil inž. Milan Jerala, ki je podal raport predsedniku sveta za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito skupščine občine inž. Leopoldu Pernušu. Otvoritvi tabora so prisostvovali predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij občine in žena ter sin narodnega heroja Tončka Dežmana.

Pouk je potekal na sedmih različnih točkah, kjer so se seznanili s sodobnim orožjem. Nato pa so se učenci pomerili tudi v streljanju.

Po vaji so se udeleženci pogovarjali o vojaških šolah, vojaških poklicih in o zgodovini narodnoosvobodilne vojne.

Za zaključek pa je vsaka šola izvedla še kratek kulturni program.

JORDAN BLAŽEVIČ

»To je nekaj novega za nas!«

»Tako, vidiš dekle, preko merilne naprave in merka moraš videti cilj!«

RAVNE NA KOROŠKEM

Šesto srečanje borcev NOV – železarjev

Šesto srečanje borcev NOV – delavcev slovenskih železarn bo letos, 26. avgusta, v Šentanelu v prelepi okolici Pece in Uršlje gore na Koroškem. Gostitelj je tokrat železarna Ravne, kjer bodo poskrbeli za celoten program, slavnostne govore, kulturni in športno tekmovalni program.

Predvidevajo, da se bo zbora udeležilo nekaj več kot tisočpetsto borcev NOV, aktivistov, delavcev-železarjev in njihovih svojcev, članov aktivov ZSMS ter gostov.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBELJ

Venci in rože v spomin

Ob srečanju internirancev, bivših političnih zapornikov in izgnancev, so številne delegacije položile vence in cvetje k spominskim obeležjem, ki stoje na področju nekdanjega taborišča, podružnice Mauthausna pod Ljubeljem. Med njimi je bila tudi delegacija komisije za interniranje politične zapornike in izgnance pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Siška. V imenu te komisije sta položili vence predsednica Draga Lazar in članica Zinka Prinčič.

B. B.

KOPER

Po poteh borcev prekomorskih brigad

V počastitev 35-letnice ustanovitve baze NOVJ v Bariju (južna Italija) in 35-letnice ustanovitve 1., 2., in 3. prekomorske brigade ter drugih prekomorskih enot NOVJ je »Slavnik« iz Kopra, TOZD potniški promet ob sodelovanju domicilnega odbora 2. prekomorske brigade iz Kopra, organiziral štiridnevni izlet »Po poteh borcev prekomorskih brigad«, z obiskom nekaterih krajev v Hrvatskem Primorju, Liki, Bosni, Dalmaciji, Hercegovini, Srbiji in naprej po poteh sremske fronte.

Za izlet je bilo med nekdanjimi borci veliko zanimanje. Izletniki so bili doma iz vseh primorskih občin, zamejstva (Trst, Gorica, Doberdob, Sovodnje, itd), Celja in Ljubljane. Med njimi pa so prevladovali borci 1. in 2. prekomorske brigade.

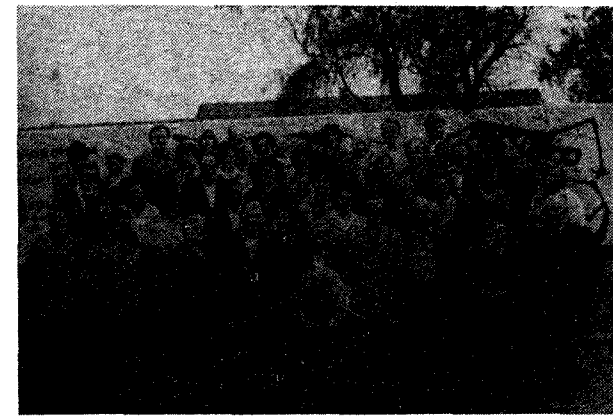
A. K.

PESJE PRI VELENJU

Poklonili so se spominu

Društvo upokojencev Pesje pri Velenju je pred nedavnim obiskalo koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer so pred spomenikom žrtvam iz Jugoslavije položili venec in počastili njihov spomin z enominutnim molkom. Tajnik društva Janko Vilhar pa je govoril o tej veliki mučilnici narodov.

POLDE MEH

Skupina članov društva upokojencev in članov ZB ob polaganju venca pred spomenikom jugoslovanskim žrtvam.

(foto: POLDE MEH)

Kdaj je slovenska zgodovina začela preučevati zgodovino NOB in koliko je na tem področju že storjenega?

Slovenci smo glede preučevanja obdobja NOB temeljitejši in širši kot v drugih republikah. Eden izmed vzrokov je tudi ta, da smo slovenski zgodovinarji prej začeli obravnavati obdobje NOB kot drugod v Jugoslaviji. Pri nas je s tem začel v bistvu že Boris Kidrič leta 1943 oziroma 1944, ko je izdal brošuro Dve leti Osvobodilne fronte in Tri leta Osvobodilne fronte, ki sta obe napisani z neke historične retrospektive. Strnjen pregled razvoja Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem je tudi obsežno poročilo, ki ga je leta 1944 napisal Kidrič in ga poslal v Moskvo.

Nadalje je za preučevanje zgodovine narodnoosvobodilnega boja pomembno, da smo Slovenci že jeseni leta 1947 kot prvi v Jugoslaviji ustanovili na filozofski fakulteti v Ljubljani katedro za zgodovino NOB, ki jo je prevel prof. dr. Metod Mikuš. Slovenski zgodovinarji smo tudi menili, da je temelj znanstvenega raziskovalnega dela izdajanje virov in smo tudi pri tem bili pred drugimi jugoslovanskimi zgodovinarji. Ti viri so zbrani predvsem v Zborniku dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, pri katerem j šesti del namenjen Sloveniji, v Dokumentih ljudske revolucije v Sloveniji ter v Zborniku fotografij iz

Veliko je piscev, malo je raziskovalcev

Dr. Toneta Ferenc poznamo predvsem kot temeljitega raziskovalca obdobja NOB. O tem obdobju slovenske zgodovine je doslej objavil več knjig, med katerimi moramo še posebej poudariti obsežno Nacistično raznarodovalno politiko v Sloveniji v letih 1941–1945. Veliko se ukvarja tudi z arhivi, saj je sistematično pregledal že vse arhive od Varšave do Londona. Za svoje delo je prejel številna priznanja. Pogovor s Tonetom Ferencem o raziskanosti obdobja NOB smo strnili v naslednji zapis.

NOB slovenskega naroda 1941–1945. Nadalje smo v Sloveniji spet kot prvi dobili obsežen Pregled zgodovine narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji, ki ga je napisal prof. dr. Metod Mikuš, ter tudi prvi obsežnejši pregled vojaških dogajanj v času NOB v knjigi Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem, ki je kolektivno delo, uredil pa jo je Zdravko Klanjšček.

Imamo tudi dve zbirki monografij, v kateri so

vključena dokumentarna dela o enotah narodnoosvobodilne vojske, problemih iz NOB in pregledni orisi narodnoosvobodilnega boja v posameznih območjih. Mislim na Knjižnico NOV in POS ter Knjižnico OF, kjer je izšlo že blizu šestdeset knjig.

Bi po tem lahko rekli, da ste slovenski zgodovinarji obdobje NOB že v celoti raziskali?

Mislim, da smo pri preučevanju obdobja NOV nekje na polovici. Dokaj dobro so raziskana le vojaška dogajanja, medtem ko je politični razvoj (razvoj partije, OF, množičnih organizacij, ljudske oblasti itd.) še zelo slabo preučen. Vzrokov za takšno stanje je več. Vse preveč je bilo utrjeno mišljenje, da je bil oboroženi upor edini odraz boja, zato so druge oblike boja bile zanemarejene. Tudi zgodovinarjev, ki so usposobljeni za pisanje o vojaških dogajanjih, je več, ker je o tem tudi lažje pisati, saj je ohranjenih več virov, pa

tudi akcije so puščale za seboj sledove.

Na nekaterih področjih pa mislim, da je v primerjavi s prejšnjimi obdobji raziskovanja prišlo celo do stagniranja. V Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, ki je bil ustanovljen leta 1959, je še v šestdesetih letih bil poseben raziskovalni oddelek za zgodovino narodnoosvobodilnega boja in socialistične graditve, v katerem se je večina delavcev ukvarjala z NOB. Sedaj sva v inštitutu samo še dva, ki raziskujeta zgodovino NOB. Denarne težave inštituta so takšne, da lahko zaposli le enega pripravnika-stažista za polovico dohodka, kakršnega preko zavoda za zaposlovanje ponujajo diplomiranim pravnikom, ekonomistom itd. Prav tako zaradi denarnih težav že vrsto let ne izhajajo redno inštitutove publikacije kot so zbirke virov in Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, ki ležijo v založbi. Da bi bil nesmisel še večji, sta med temi publikacijami

tudi Zbornik virov KPJ na Slovenskem 1919–1921 in Pokrajinska konferenca KPJ za Slovenijo v Goričanah septembra 1934.

Kakšen je odnos zgodovinarja NOB do pisanih in kakšen do ustnih virov?

Zgodovinar mora do obeh vrst virov – do pisanih in ustnih, ki so bili zapisani po vojni ali še sploh niso zapisani – imeti enak odnos. Torej ne sme upoštevati le enih ali drugih virov, v kakšnem so razmerju jih uporablja, pa je odvisno od posameznega primera. Sreča za zgodovinarja pa je, če so na voljo oboji viri, ker jih lahko primerja in tako dobi celoto. Zgodovinar mora biti enako kritičen do obeh vrst virov, kakor mora biti enako kritičen do obeh vrst pisanih virov – do partizanskih in sovražnikovih. Vedeti namreč moramo, da niso bili vsi pisci virov enako usposobljeni za politično in vojaško delovanje. Včasih so taki viri odvisni

tudi od trenutnega razpoloženja in trenutnega položaja, zato so tudi tako obarvani. Upoštevati je torej treba psihično stanje tvorca vira, ko ga je pisal. Pogosto je vir odvisen tudi značaja človeka, ki ga je pisal.

Kako bi, tovariš Ferenc, ocenili pomen del avtorjev, ki po stroki niso zgodovinarji?

Ta dela so vsekakor velik prispevek naši zgodovini in spet veliko večji kot v ostalih republikah. Pri nas je namreč to delo dosti širše in sistematično ter skrbneje zastavljeno. Zgodovinarji smo namreč napisali metodična napotila, na osnovi katerih so začele nastajati knjige Knjižnice NOV in POS in mnoge od njih so na ustrezni strokovni ravni. To je veliko bogastvo, ki lahko poklicne zgodovinarje v ustanovah samo razbremenjuje in jih usmerja k preučevanju obsežnejših in pomembnejših raziskovalnih problemov, ki jih lahko opravijo le v zavodih, ne pa posamezniki. Pri nastajanju teh del je zelo pomembna tudi pomoč, ki je piscem nudijo domicilni odbori posameznih enot NOV in POS ter aktivisti OF.

Medtem ko lahko za precej del iz Knjižnice NOV in POS in Knjižnice OF trdimo, da so na ustrezni dokumentarni ravni, da je pomoč piscem v obliki mentorstva dobro urejena, pa lahko rečemo, da pri delih, ki nastajajo zunaj teh dveh knjižnic, marsikje manjka mentorstvo in ustrezna recenzija.

Milan Vogel

Božidar Jakac je razstavljal v Velenju

V galeriji Kulturnega centra Velenje je bila ob 35. obletnici kočevskega zbora in ob 35. obletnici 2. zasedanja AVNOJ od 21. aprila 1978 do 18. maja 1978 odprta razstava partizanske grafike. Razstavljenih je bilo preko 100 grafičnih listov. To je bila Jakčeva 92. samostojna razstava. Pokrovitelj razstave je bil izvršni svet občine Velenje.

Ko smo si ogledovali grafične stvaritve, smo se ponovno prepričali, da je NOB ljudska tudi po tem, ker je vključila kulturne ustvarjalce. Vse, kar je bilo naprednega in ustvarjalnega, je stopilo na pot NOB. Naši umetniki so med vojno z besedo, likovnimi deli, glasbo in drugimi mediji kulturnega ustvarjanja budili v narodu zavest, smisel za človečnost in pozivali na boj za svobodo. Njihov pomen je mnogostranski. Čeprav so dokumentarno najzanimivejša dela nastala med narodnoosvobodilnim bojem ter v koncentracijskih in ujetniških taboriščih, so tudi po vojni nastale mnoge stvaritve, ki govorijo o ljudeh in strahotah vojne. Tudi iz teh del odseva humanizem, porojen v revoluciji. Umetniška ustvarjalnost med NOB ni bila samo propaganda ali dokumentacija, temveč globoka človeška potreba in izraz človečnosti.

Tak ljudski in partizanski umetnik je Božidar Jakac. Z mojstrsko roko umetnika je beležil podobe ljudi. Ob grafičnih listih so mladina in odrasli

spoznavali vso veličino naše revolucije. Gledali smo portrete revolucionarjev, ki jih je mojster-grafik upodobil med našo revolucijo.

Poleg ostalih opusov in grafičnih tehnik so bili v celoti razstavljeni partizanski obrazi – visoke jedkanice, 1943–1946 (mapa-partizanski obrazi). Dvainpetdesetim borcem je dal Jakac nesmrtnost na svoj način. Našo NOB je podoživljal z dušo in očmi umetnika. Za svoj likovni izraz je izbral jedkanico, ki zahteva tenkočutnega in občutljivega umetnika lirske narave. Njegovi obrazi so karakterizirani in polni človeške topline. Z največjo mehko, z najnežnejšimi dotiki sence in svetlobe je dal junakom notranjo moč. Na ozadjih komaj opazimo blede obrise daljnih predmetov ali jutranjo zarjo. S svojimi občutljivimi živci in umetniškim darom je Božidar Jakac kot živa priča dogodkov izpovedal svojo umetniško izpoved o ljudeh, o narodu.

Grafični listi Božidarja Jakca so edinstveni po svoji umetniški vrednosti in po svoji dokumentarni vrednosti o malem narodu, ki se ni sprijaznil s svojo smrtno obsodbo.

Želimo, da bi bilo še več takih razstav in da bi slovenski narod vedno bolj spoznaval vrednote, ki jih je ustvarila plemenita človeška roka, pa tudi vrednote naše revolucije.

Alojz Zavolovšek

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELI

Čestitke Župančičevim nagrajencem

V petek, 9. junija, so na ljubljanskem Magistratu podelili Župančičeve nagrade, ki jih podeljuje ljubljanska kulturna skupnost za najboljše kulturne in umetniške dosežke, ki so posebno pomembni za ljubljansko regijo. Letos, ob 100-letnici pesnikovega rojstva, so nagrade prejeli: Uroš Krek za glasbene dosežke, Mija Jarčeva za kostumografijo, Janez Menart za pesmi Pod kužnim znamenjem, Janez Vipotnik za roman Enainštirideseto, Stojan Batič za bronaste in steklene plastike, Ksenija Rozman za postavitev Kavčičeve razstave in monografijo ter Avgust Vižintin za svoje delo v bibliotekarstvu.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELI

LJUBLJANA

Zelena jama v NOB

Ob prvem povojnem srečanju udeležencev NOB iz Zelene jame, ki je bilo 20. maja letos na igrišču VVZ Angelce Ocepke, je izdal krajevni odbor ZB NOV Zelena jama pomembno publikacijo: »SREČANJE 1978«. Pripravil jo je – kot so zapisali v uvodu – v spomin in zahvalo vsem tovarišicam in tovarišem z območja Zelene jame, ki so med narodnoosvobodilnim bojem žrtvovali svoja življenja, vsem preživelim borcev NOV, terenskim aktivistom in drugim svobodoljubnim Zelenojamčanom, ki so prispevali svoj delež v skupni borbi, v revoluciji.

Delavska Zelena jama, del proletarskih Most, kjer je že pred vojno delovalo revolucionarno jedro predvojnega delavskega gibanja, ki so ga vodili izkušeni člani komunistične partije, se je med prvimi složno vključila v Osvobodilno fronto. Večina – več kot 300 družin je sodelovalo v OF v najtežjih razmerah ilegale.

Takoj po ustanovitvi rajonskega odbora OF Moste junija 1941. so začeli v Zeleni jami z organiziranjem uličnih odborov OF. Že septembra 1941. je bil ustanovljen terenski odbor OF. Delovala je močna partijska celica, ustanovljena je bila Zveza komunistične mladine Jugoslavije, Zveza mladine in Narodna zaščita, ki je imela, poleg čete, formirane desetine po vseh večjih ulicah. Najhrabrejši med njimi so bili pripadniki Varnostne obveščevalne službe. Imeli so tudi terenski odbor Slovenske narodne pomoči, ki je imel svoje poverjenike po vseh ulicah. Po številu močna in dobro organizirana je delovala Slovenska protifašistična ženska zveza, ki je bila sposobna prevzemati vso politično delo OF tedaj, ko je večina prvih aktivistov odšla v partizane ali so bili zaradi peščice domačih izdajalcev odpeljani v zapore in koncentracijska taborišča. Na terenu je tudi že l. 1943 delovala pionirska organizacija, ki je združevala najmlajše, vendar zelo pogumne pripadnike OF.

V najtežjih dneh okupacije, julija 1942 je delovalo na terenu Zelena jama 28 odborov OF. Po zbranim gradivu, ki ga je KO ZB letos ponovno pregledal in dopolnil, je bilo vključenih v Zeleni jami v aktivno delo OF 608 tovarišic in tovarišev. V partizanih jih je bilo 142, strahote koncentracijskih taborišč in zaporov je občutilo 212 tovarišic in tovarišev. V težki štiriletni borbi je izgubilo življenje kar 89 prebivalcev Zelene jame, od teh jih je padlo v NOB in bilo ustreljenih 61, drugi pa so umrli v koncentracijskih taboriščih. Zelena jama je dala 2 narodna heroja: Mirka Perca-Maksa in Franca Pokovca-Pokija 20 tovarišev in tovarišic pa je nosilec Partizanske spomenice 1941.

V knjižici, ki so jo v dar skupaj s spominsko značko prejeli vsi udeleženci NOB, iz Zelene jame so objavljene fotografije, podatki in v kratkem opisano delo vseh, ki so dali svoja življenja. Velik delež v NOB so dali stanovalci Ljubljanske 55–57 (sedaj Kavčičeve ul.); tu je v slabih stanovanjih, saj je nosila hiša ime »šupa«, stanovalo 13 revnih delavskih družin, ki so vse sodelovale v OF. Iz te hiše jih je šlo v NOV 14, od njih jih je 8 padlih, 5 pa jih je bilo v zaporu ozir. koncentracijskih taboriščih.

Prvi povojni zbor Zelenojamčanov je bil nadvse prijeten. Po govoru Janka Rudolfa in kulturnem programu, so se na tovariškem srečanju, veselo razporejeni spet segli v roke – nekateri po 30 letih in več, znanci iz medvojnih let, prijatelji, ki jih je združilo in povezovalo v najtežjih dneh skupno delo, skupna odgovornost, konspiracija, predanost Komunistični partiji in skupnemu boju.

Krajevni odbor ZB Zelena jama je pod vodstvom Fani Žagar-Tomičević opravil pomembno zgodovinsko delo – zbral in objavil je gradivo iz NOB. Tako ne bo šel v pozabo čas in ljudje, njihovi napor, žrtve za našo novo socialistično Jugoslavijo.

A. Č.

CELJE

Temeljite priprave za praznik

Družbenopolitične organizacije v Celju se že pripravljajo za praznovanje »Dneva borca« in občinskega praznika Celja. Občinska konferenca SZDL pripravlja seminar za vodstva poravnalnih svetov, medtem ko krajevne organizacije načrtujejo izlete v partizanske kraje.

Atletični, oziroma atletsko društvo »Kladivar« pa pripravljajo velik vsakoletni memorial Ferda Skoka, ki bo letos že 23 po vrsti. Ta memorial Ferda Skoka je namenjen spominu dobremu predvojnemu atletu in komandantu prvega bataljona Cankarjeve brigade, ki je bil pozimi 1943. leta pri Pletetih ranjen in je pozneje tem ranam podlegel.

Poleg tega bo v Celju še vrsta drugih športnih tekmovanj, kulturnih prireditev in proslav.

VIKTOR DOBRIŠEK

LJUBLJANA

Spoznali smo bratske republike

Koordinacijski odbor društev invalidov Ljubljane je v organizaciji društva invalidov Ljubljana-Siška organiziral tridnevni izlet v sosednje republike. Izleta se je udeležilo okoli 450 delovnih in vojaških invalidov, članov ZB in upokojencev iz Ljubljane, Gorenjske, Štajerske, Dolenjske in Primorske.

Veselo razpoloženje, kljub pozni uri, se je še povečalo, ko so se oglasili zvoki poskočnih viž priljubljenih slovenskih narodno-zabavnih ansamblov in ko je skupina učencev šišenske osnovne šole Riharda Jakopiča zaplesala pred odhodom vlaka dva narodna plesa. Zatem nam je še mladinka zaželela prijetno potovanje, predsednik zveze društev invalidov Slovenije Stane Lavrič pa je v svojem govoru še posebej poudaril, da ima ta izlet še poseben poudarek v poglobljanju osebnih stikov med člani sosednjih organizacij v SR Srbiji in SR Črni gori.

V zgodnjih jutranjih urah so nas pričakovali na beograjski železniški postaji predsednik zveze invalidov dela Jugoslavije Ivan Bogavac, podpredsednik beograjske zveze invalidov Ljubomir Zagorac in članica te zveze Ljiljana Stojimirovič.

Po ogledu Beograda in njegovih zanimivosti smo ponovno sedli na vlak in se odpeljali proti Baru. Tako v Baru kot v Ulcinju smo bili zares lepo sprejeti.

Medtem ko so izletniki izkoriščali prosti čas po svoji izbiri, je delegacija koordinacijskega odbora društev invalidov Ljubljana, tako v Beogradu kot v Baru in Ulcinju izkoristila čas za izmenjavo mnenj o invalidskih in borcevskih vprašanjih in o možnostih tesnejšega sodelovanja med tovrstnimi republiškim organizacijami. Ob teh dogovorih so sprejeli sklep, da bo Ljubljana še letos gostiteljica delegacij iz Beograda in Ulcinja.

SIČ

Del skupine udeležencev izleta koordinacijskega odbora društev invalidov Ljubljane, ki so si pred nedavnim ogledali zanimivosti Beograda, Ulcinja in Bara.

JESENICE

Uspešno izvedli obrambni dan

Na medicinski srednji šoli na Jesenicah, so v soboto, 10. junija uspešno izvedli obrambni dan. Dijaki so po danem znaku za alarm zapustili šolske prostore in se po skrivni poti podali na evakuacijsko mesto. Tu so imeli vaje v streljanju z zračno puško, prisostvovali so gasilski vaji in poslušali pripovedovanje borcev NOV. O partizanskem načinu bojevanja in zdravljenju sta pripovedovala Stane Križnar ter Stane Zorman.

B. B.

Dijakinje srednje medicinske šole med streljanjem z zračno puško.

KRANJ

Srečanje gorenjskih aktivistov

»Taka srečanja so lepa priložnost tudi za pregled uspešno prehojene poti«, je med drugim dejal dr. Anton Vratuša

Desetega srečanja aktivistov in borcev NOV Gorenjske, ki je bilo v nedeljo, 11. junija v Kranju, se je kljub izredno deževnemu vremenu udeležilo več tisoč aktivistov in borcev NOV Gorenjske ter gostov. Med njimi so bili tudi Sergej Kraigher, Miha Marinko, Lidija Sentjunc, Vinko Hafner in dr. Anton Vratuša, ki je imel slavnostni govor. V njem je med drugim poudaril ugled socialistične samouprave Jugoslavije in Tita, ki ga zaradi miroljubnih in drugih prizadevanj uživata v svetu in da so taka srečanja lepa priložnost tudi za pregled uspešno prehojene poti.

S tem srečanjem je bilo združeno tudi proslavljanje 35. obletnice ustanovitve Prešernove brigade, ki so ji podelili »Veliko plaketo Kranja.« Gostje, italijanski partizani iz pobratenege Rivolijskega pa so jim izročili »zlato Garibaldijevo zvezdo.«

V kulturnem programu so zatem nastopili združeni pevski zbori in pihalni orkester iz Kranja. Po slavnostnem delu je bilo prijetno tovariško srečanje aktivistov, borcev NOV, mladine in drugih v pokritih prostorih Gorenjskega sejma v Kranju.

B. B.

RADOVLJICA

Prireditve ob dnevu civilne zaščite

Dan civilne zaščite, 20. junij, ki ga letos prvič praznujemo v naši domovini, so v radovljiški občini počastili z vrsto prireditev. Občinski štab civilne zaščite je v sodelovanju z oddelkom za LO, varnost in družbeno samozaščito, občinskim odborom Rdečega križa in DPO organiziral 9. in 10. junija na radovljiškem kopališču občinsko tekmovanje ekip civilne zaščite za prvo pomoč. Oba dneva se je v praktičnih vajah pri nujenju prve pomoči ranjenecem in poškodovancem pomerilo 55 ekip, od teh 25 iz delovnih organizacij in 30 iz krajevnih skupnosti. Največ znanja in spretnosti so tokrat pokazale članice ekipe ŽITO – TOZD Gorenjka Lesce, ki so nastopile prvi dan in dosegle vseh 120 možnih točk, kar ni uspelo nobeni drugi ekipi. Drugo mesto je s 115 točkami pripadlo ekipi Kemične tovarne Podnart, tretje pa je bila z istim številom točk ekipa ELANA iz Begunj.

Najuspešnejša med ekipami civilne zaščite iz krajevnih skupnosti je bila III. ekipa KS Radovljica, ki je v skupnem seštevku s 112,5 točkami dosegla 6. mesto.

V petek, 9. junija so v graščinski dvorani v Radovljici v sklopu praznovanja dneva zaščite odprli izredno zanimivo razstavo »Civilna zaščita pomenben člen ljudske obrambe in družbene samozaščite«, kjer je bilo na ogled najsodobnejša oprema za prvo pomoč, reševanje in gašenje. Razstavljene predmete, ki so jih zelo domiselno postavili delavci Trgovskega podjetja Murka Lesce, so dali na razpolago občinski štab CZ, oddelke za ljudsko obrambo, občinski odbor RK, postaja gorske reševalne službe in občinska gasilska zveza.

Razstavo so 15. junija prenesli na Bled, kjer je bila do 20. junija na ogled v dvorani Gozdnega gospodarstva Bled, 21. junija pa jo bodo odprli tudi v avli osnovne šole dr. Janez Mencinger v Bohinjski Bistrici, kjer bo na ogled do 26. junija.

Na dan civilne zaščite bo 20. junija ob 16. uri v sejni dvorani občinske skupščine Radovljica slavnostna seja občinskega štaba civilne zaščite na kateri bodo sodelovali tudi predstavniki občinske skupščine, družbenopolitičnih in delovnih organizacij.

V spomin Marti Gromovi

Roka je omahnila, pero za vedno obtičalo

Prečudovit pomladni dan. Dan, ko narava še posebno kliče, ko vse hrepeni po življenju... Gramofonska igla izvablja iz plošče tisto otožno melodijo »Malaika«, jaz pa nekako z nepravim zanimanjem brskam po časopisu. Gledam! Vedno znova, vedno bolj prizadeto. Črke ostajajo tope, kot da ne poznajo žalosti. In vendar. Te tope črke so edine, ki se ne upirajo resnici.

Marte Gromove ni več.

Časopis ostane nedotaknjen, radio je že zdavnaj utihnil.

Brez besed se spet najdem v svoji sobi. Tudi tokrat brez solza. Zdi se mi, da ni res, da ne more biti res, ko ni še tako dolgo, ko sem ji poslala pomladni pozdrav. Pred menoj pa se razgrne mladinska stran TV-15 z dne 27. marca 1957, najin pogovor! In sredi tega njena fotografija, kjer pestuje vnučka, tedaj triinpoletnega Gašperja in enoletnega Tilna.

»Življenje ni nikdar tako črno, da bi ga ne bilo vredno živeti!« mi je dejala tedaj.

Takrat sem zapisala:

»Višnja gora, zgodovinsko dolenjsko mesto, ki se danes slovi po svojem polžu in kozlovski sodbi, je njen rojstni kraj. Tam, kjer so imeli starši trgovino, so ostale sanje njenega otroštva. Tam je v njenem otroškem srcu prvič oživel droben črvček, ki ji še danes gloda preobčutljivo srce. Tam se je Marta Gromova prvič vprašala, zakaj niso vsi enaki... Pa je imela vsega dovolj: zlato mamo in skrbnega očeta, zajtrk na mizi, preden je šla zjutraj v šolo, a vendar ni bila srečna. Glodalo jo je, glodalo, da nosi v sebi tisto malomeščanstvo...«

Besede, ki jih danes doumem še drugače kot tedaj.

Spominjam se njenih besed:

»Življenje je ena sama bitka. Pred vojno je bila za mnoge to bitka za kos kruha, med vojno smo se borili za svobodo, zdaj teče bitka za še lepše, pravičnejše življenje...« Kot školjka se počasi odpira njeno plemenito srce in jaz spoznavam, kako globoka so njena čustva.

In še nekaj sem jo takrat vprašala: »Mar je življenje res nerešljiva uganka!«

»Ne!« je rekla. »Samo najti je treba pot do srca.« Tako, kot ga je vedno našla Marta Gromova.

Izkoristila sem njeno navdušenost za pisanje in jo vprašala, kakšni so njeni delovni načrti.

»Ko bom šla v pokoj, se bom zaprla v mirni kotiček in pisala, pisala...«

Ko se danes spominjam njenih besed, njene pripovedi o življenju, o trpljenju, če hočete, se mi zdi njeno slovo nemogoče.

Toliko sla po življenju je izžarevala:

»Duhovno nisem nikoli klonila, klonilo je moje zgarano telo... Si že kdaj videl krutega voznika, ki preveč naloži na voz? Konj nekaj časa vleče, potem se sesede. Ti si bila sama sebi ta kruti voznik!« mi je takrat dejal zdravnik. Nekateri so bili že prepričani, da se bom tiho poslovila od življenja, a sem spet zmagala. Volja do življenja me je rešila, ne zdravila! Hotela sem dokazati in pokazati ljudem, kaj zmora volja. Tista Marta, za katero so že mislili, da je več ni, je še vedno živela. Slaba sem bila, zelo slaba, a volja je zmagala!«

Zdaj je kruta bolezen zlomila tudi tisto žilavo voljo.

Roka je omahnila, pero za vedno obtičalo, zamrl je nežni, mili glas.

Ne bomo vas pozabili, Marta Gromova!

Živeli boste z nami, tudi v srcih mnogih iz vaše dolenjske pokrajine... Vedno se vas bo spominjala tudi, kot ste dejali, »vaša Alenka«.

Alenka Trontelj

Nezaceljene vojne rane

Študija, o kateri je beseda, je nastala pet let po osnovni študiji »Vojna kot sprožilni vzrok psihičnih motenj pri naših nekdanjih borcih.« V obeh primerih gre za enak metodični pristop: izbrani sta bili po dve skupini 60 pacientov, od katerih sta bili dve (prvi pred 5 leti) skupini bivših borcev in dve primerjalni skupini v katerih ni bilo borcev.

Zdravnik je lahko na osnovi prve in druge raziskave obe združil in dobil tako horizontalno ter vertikalno komparacijo.

Izhodišče druge katamnistične raziskave dr. Kostnapfla so bili rezultati prve raziskave, iz katere rezultatov sledi, da so bili borci med vojno več in huje izpostavljeni psihičnim pretresom kot pacienti primerjalne skupine, da so bili v povojnih letih družbenopolitično tudi bolj aktivni. Pri borcih je bilo ugotovljeno tudi večje število upokojitev kot pri primerjalni skupini. Zdravnik je to specifično željo po upokojitvi poimenoval »upokojitveno nevrozo«. Velja tudi še omeniti, da so bivši borci med drugim izražali tudi razočaranje, ki ga pri primerjalni skupini ni bilo zaslediti.

Pomemben je tudi podatek, da so bivši borci-pacienti izkazovali več telesnih bolezni pa tudi, da so preživeli več ranitev od pacientov iz primerjalne skupine.

Nešteta dognanja prve študije so raziskovalca pripeljala tudi do odločitve o potrebi še naslednje take študije, po katamnističnem spremljanju pacientov slučajnega vzorca bivših borcev, uravnoveženega s primerjalno skupino, še zlasti zato, ker je poprečna starost obravnavanih pacientov še danes nizka – le 50,9 let.

Vojna kot sprožilni vzrok psihičnih motenj pri nekaterih nekdanjih borcih

Od začetka leta 1954 pa do konca aprila leta 1971 se je v psihiatrični dispanzer v Ljubljani javilo 35.737 pacientov. Med njimi je bilo 1564 bivših partizanov (235 partizank) ali 4,37% od celotnega števila. Takratna poprečna starost pacientov je bi-

la 42,6 let. Diagnoze pa so bile takele: 837 borcev – nevroza, 408 – alkoholizem, 319 pa je kazalo drugačne znake bolezni nepsihogenega značaja.

Tako pri opazovani skupini borcev kot pri primerjalni skupini je zdravnik posebno zanimal način nastanka nevroze, oziroma osebnostne podobe pacientov.

Dr. Kostnapfel je dogljal, da je pri bivših borcih dosegla nervozogena napenjalna faza prav v medvojnem in neposredno povojnem času tisto skrajno mejo napetosti, ko je prišlo do sproženja nevroze. Tu se že kaže signifikantnost razlik med skupinama.

V primerjalni skupini je zaznati težnjo k večji družinski obremenjenosti kot v opazovalni skupini pa tudi pogostejšo simptomatiko nevrotikov v otroštvu. Izvidi tudi govore za globljo represijo čustvenih konfliktov pri pacientih primerjalne skupine ter za bolj površno ležečo konfliktnost pri pacientih – bivših borcih.

Izrazitejši alkoholizem ter tudi večje število pacientov s psihogenimi napadi v skupini bivših borcev kažejo na intenzivnejše potrebe po ventiliranju lastnih tenzij, oziroma po adreagiranju. Primerjalna skupina v tem primeru izraža večjo sposobnost zadrževanja in potiskanja svojih napetosti.

Ob upokojitveni nevrozi naj omenimo le še podatek, da je ob uvedbi družbene reforme leta 1965 število pacientov – borcev izredno porastlo.

To je bilo le nekaj paberov iz prikaza primer-

jalne študije dr. Kostnapfla, sedaj pa si oglejmo, kako je pravzaprav videti katamneza in kaj to sploh je.

Katamneza predstavlja podatke o bolnikovem zdravstvenem stanju določen čas po nastanku bolezni, in katamnistični pregledi so del prakse splošne zdravstvene službe (zlasti dispanzerske) saj lahko pomenijo med drugim tudi učinkovito preprečevanje. To velja tudi za psihiatrično delo. Katamnistični pregledi pomenijo sledenje toka bolezni ter učinka terapije pa tudi sekundarni preprečevanje.

Iz zadnjega katamnističnega izvida bivših borcev z duševnimi motnjami po petih letih je razbrati tudi nekatere zaokrožene podatke, ki so za nepoznavalce psihologije preprosto razumljivi a tudi zgovorni. Iz skupnega prikaza, ki ga zdravnik v svoji raziskavi uporabi še v druge, razen statističnih prikazov, je razvidno, da je v 22 letih v omenjenem dispanzerju za psihiatrijo iskalo pomoč 2000 bivših borcev ali kar cela povprečna partizanska divizija. V petletnem v raziskavo zajetem obdobju je sicer odstotek bivših borcev med ostalimi pacienti nižji kot je bil pred časom, a je tudi število ostalih pacientov narastlo. Kar presežno je, da se vendarle vsako leto javi več deset novih pacientov – borcev v dispanzer. V spremljanih petih letih se je tako javilo vsako leto poprečno 78 novih pacientov-borcev, prej pa v sedemnajstletnem obdobju poprečno 90 na leto.

V zadnjih letih prihaja-

jo po pomoč v večji meri tisti bivši borci, ki so se izognili določenemu družbenemu vzdušju pred leti, naj bi se borci zgodaj upokojili. Vendar je očitno, da prihajajo bolj zavoljo duševnih stisk kot zaradi predčasne upokojitve.

In še zanimivo dognanje iz obravnavane raziskave: žene so bile v poprečju nekoliko dlje v partizanih kot moški.

Zahodni psihologi trdijo, da vsak vojak po 200 do 300 borbenih dneh mora reagirati nevrotično. Pri naših borcih narodnoosvobodilne vojske takih posledic v splošnem ni bilo opaziti. Seveda pa ne gre prezreti, da je bila temu vzrok velika motivacija za boj in visoka moralnopolitična zavest. Trditve zahodnih psihologov pa vendar potrjuje dejstvo, da tudi čas bivanja obravnavanih pacientov v partizanih pomeni izredno obremenitev, kar velja v prvi vrsti za ženske.

Za študijo in katamnistično obravnavo pacientov-borcev zahteva medicinska statistika kontrolne preglede obravnavanih pacientov v času največ dvanajstih mesecev, ker bi sicer lahko v katamnističnih obravnavah slučajnostnega vzorca nastopile pomembne spremembe zdravstvenega stanja pacientov.

Vseh 120 pacientov, ki so bili zajeti v obravnavo, je izpolnilo katamnistični vprašalnik po petih letih in enem mesecu. Glede na pogostost obiskov pri zdravniku-psihiatru je po podatkih razvidno, da se pacienti primerjalne skupine pogostejše odzivajo kontrolnim pregledom kot borci, pri čemer išče avtor raziskave vzrok takega stanja v večjem številu alkoholikov v skupini opazovanih borcev.

Raziskava je v petih letih zajela tudi smrtne primere v opazovanih skupinah ter vzroke smrti, telesne bolezni in poškodbe, starostne pojave, delovni status, stan, zakonsko zvezo in družinske razmere, družbenopolitično aktivnost, prosti čas in razvedrilo, medsebojne odnose in kaznovanje, življenjski standard in oceno duševnega stanja ob katamnezi.

Pregled vseh naštetih vidikov življenja in dela opazovanih dveh skupin je dal kompleksno podobo psihičnega stanja le teh in pokazal, da se je prav v zadnjih letih skrb za nekdanje borce izredno izboljšala, da pa so borci (kar je nakazovala že prvotna študija dr. Kostnapfla) bolj ekstravertirani, živahni in aktivni, medtem ko so pacienti primerjalne skupine bolj vase zaprti. Alkoholizem pa ostaja še naprej hud problem, ki ga tudi ta in podobne študije in prizadevnost peščice specialistov ne bodo rešile.

B. Ž. J.

Obisk pri borcih ZDA in Kanade

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije je nedavno tega na povabilo ameriških vojnih veteranov obiskala ZDA in Kanado. Našo delegacijo je vodil podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Andrej Milanović.

To je bil prvi uradni obisk ameriškim vojnim veteranom in ob tej priložnosti je naša delegacija z Američani navezala tesnejše stike in se dogovarjala o nadaljnjem sodelovanju.

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije je ob tem obisku dobila določene vtise o razširjenosti veteranskih organizacij v Ameriki. Tako šteje na primer samo borčevska organizacija v ZDA preko 25 milijonov članov. Te organizacije so bile v ekonomskem pogledu dosti stabilne in razpolagajo s številnimi objekti in institucijami za vojne veterane.

Naša delegacija je obiskala več ameriških mest, izjemno pristrčna pa so bila na tej poti srečanja z našimi izseljenci.

Nekaj mesecev po ustanovitvi današnje Jugoslavije kot države, je bil v tedanjem hotelu Slavija v Beogradu od 20. do 23. aprila 1919 kongres zedinjenja socialno demokratskih partij, organizacij in skupin iz skoraj vseh krajev naše domovine. Na tem kongresu so ustanovili revolucionarno avantgardo jugoslovanskega delavskega razreda pod imenom Socialistična delavska partija Jugoslavije (komunistov).

432 delegatov se je strinjalo z odločitvijo ob peti in najvažnejši točki dnevnega reda, ki se je imenovala: Zedinjenje.

Ob splošnem navdušenju in v ozačju enotnosti so bili ustvarjeni temelji nove partije.

Nova partija je bila med tistimi, ki so se takoj priključile Tretji Leninovi internacionali in tako podprle oktobrsko socialistično revolucijo.

Naloga SRPJ (k) – tako piše v glavnem dokumentu kongresa »Podlagi zedinjenja« – je, da organizira jugoslovanski delavski razred v razredno borbeno organizacijo, da si prizadeva zaščiti proletariata v sedanjosti, ga prepriča, da je treba dokončno uničiti kapitalizem, in tako tudi usmerja njegov boj. Poleg »Podlage zedinjenja« je kongres sprejel praktični akcijski program, statut in še štiri dokumente. Izbral je tudi najvišji organ – partijski svet in za prvega sekretarja tega sveta Filipa Filipovića. V novem vodstvu so bili sorazmerno zastopani vsi deli naše dežele, toda narodnostno vprašanje ni bilo pravilno ocenjeno.

★

Drugi kongres – imenovan po mestu, kjer je bil – Vukovarski kongres KPJ, je znan po tem, da je partija na njem dobila novo ime.

Po načelu demokratičnega centralizma so s statutom popolnoma centralizirali vodenje partije, ki se je preimenovala v Komunistično partijo Jugoslavije.

Kongres je poudaril razredni značaj organizacije in predvidel, da delavci, ki so organizirani v revolucionarnih sindikatih, lahko postanejo člani partije tako, da se prijavijo, za izobražence pa je bilo potrebno jamstvo dveh članov mestne partijske organizacije ali mnenje konference partijskega članstva, ki jih sprejema.

V sprejetem programu je rečeno: »Naloga diktature proletariata bo glede na socializacijo uresničljiva le tedaj, če bo proletariata znal izoblikovati organe za upravljanje proizvodnje in ureničiti to s pomočjo samih delavcev. Zato bo proletariata prisiljen izrabiti tiste organizacije množic, ki so najtesneje povezane s proizvodnim procesom.«

Novi program in statut sta bila izraz večje enotnosti in moči nove partije, ki je imela 65.000 članov, na kongresu pa jo je predstavljalo 374 delegatov iz vse domovine. Ti so imeli za seboj že nekaj velikih akcij delavskega razreda; od teh je še posebno pomembna splošna stavka solidarnosti (20.–21. julija 1919).

Drugi zelo pomemben uspeh delavskega gibanja v tem obdobju je bila stavka 50.000 železničarjev, ki je pokazala, čeprav je bila zločinsko zatrta, moč mladega delavskega razreda Jugoslavije. To je bilo v času, ko je partija rasla, prestrašena buržoazija pa se je pripravljala, da bo uničila komunistično gibanje.

Revolucionarna programska usmeritev in spremembe imena kažeta, da je kongres

zaznamoval zmago komunistične veje nad reformistično socialno demokratsko vejo v jugoslovanskem delavskem gibanju.

★

Od Vukovarskega kongresa so minila štiri leta. V nekem ilegalnem stanovanju na Dunaju se je tajno zbralo 48 delegatov. Začel se je tretji kongres KPJ, ki je imela v tem času 2300 članov. Medtem so nastale velike spremembe, ne le v številu in sestavi KPJ, temveč tudi v njenem položaju v jugoslovanski družbi. Te spremembe pomenijo začetek novega obdobja v zgodovini politične avantgarde delavskega razreda Jugoslavije. Le dva meseca po Vukovarskem kongresu avgusta 1920 je doživela KPJ velik politični uspeh: na občinskih volitvah skoraj vseh večjih mest Jugoslavije je dobila večino glasov. Vlada in policija sta vse bolj organizirano onemogočali akcije KPJ ne glede na zakone in razlage o demokraciji in svobodi, še posebno potem, ko so komunisti na občinskih volitvah novembra 1920 dobili 59 poslanskih mest in postali po moči tretje stranka v deželi.

V noči od 29. do 30. decembra 1920 je vlada nenadoma objavila tako imenovano Obznanilo, ki je prepovedovalo delo KPJ in spodbujala državne organe, naj začno preganjati komuniste in vse delavske borce. Avgusta 1921 je buržoazija, ki jo je opogumil uspešen boj proti komunistom, sprejela zakon o zaščiti države, po katerem je bila komunistična dejavnost zločin.

V novih razmerah – ob preganjanju in terorju – je postal organiziranje partije izredno težavno. Delno pod vplivom Kominterne, delno iz lastnih spoznanj je bilo prvič sprejeto stališče, da je bila ustanovitev Jugoslavije zgodovinsko napredno dejanje, čeprav je bila na novo ustanovljena večinacionalna država zgrajena ob prevladi srbske buržoazije. Tako je bila Jugoslavija sprejeta kot okvir, v katerem je mogoče iskati rešitve narodne enakopravnosti.

Ob sprejemu novih statutarne oblike organizacije (celica v tovarni, rudniku, trgovini ipd.) in programskih nalog, so se delegati zavedali, da je treba izbrati v vodstvo več delavcev, ker bo tako lažje razbiti ostanke frakcijskih bojev. Za sekretarja CK KPJ so izbrali Sima Markovića, profesorja, ki je postal kasneje vodja desne frakcije.

★

Četrty kongres je bil v Dresdenu. Udeležilo se ga je le 22 delegatov, ki so predstavljali nekaj več kot 2000 članov. Razvoj partije je med kongresom zastal, razjedali so jo vedno hujši frakcijski boji. Kongres je potekal v znamenju pobude mladega kovinarja, sekretarja partijske organizacije v Zagrebu Josipa Broza. Broz je namreč v Zagrebu začel odločen in brezkompromisen boj proti frakcijam. Pridružili so se mu znameniti revolucionarji tistega časa: Đuro Đaković, Blagoje Perović, Miloš Marković, Radomir Vujović, Ivan Krudelj in drugi. Konferenca zagrebske partijske organizacije je po ostrih političnih sporih podprla Josipa Broza, ki je obsodil »levo« in »desno« frakcijo; obe sta se utapljali v medsebojnem boju tako, da sta pozabili na interese in boj delavskega razreda. To pobudo je podprl izvršni komite Kominterne in poslal »Od-

prto pismo« članom KPJ, v katerem je obsodil frankcionarstvo. To pismo je bilo temelj razprave na kongresu in povod, da so predstavniki obeh frakcij samokritično priznali svoje napake, in tako ukrepali proti nevarnosti. Kljub temu sta se obe strani pomirili, nastal je nekakšen kompromis. Pri tem so pomagali predstavniki Kominterne, ki je imela odločilno besedo pri bistvenih kadrovske odločitvah. V resnici pa je to odprlo pot novim frakcijskim spopadom.

Josip Broz je na osmi konferenci KPJ v Zagrebu izrazil na izkušnjah preverjeno stališče, da je mogoče frankcionarstvo, sektaštvo in koterijaštvo zatreti samo s praktičnim delom med množicami, s povezovanjem partije s širokimi množicami industrijskih delavcev in zviševanjem ideološke ravni partijskega članstva. Takrat se Josip Broz ni mogel udeležiti kongresa, ker so ga na znanem bombaškem procesu obsodili na pet let težke ječe.

Lahko rečemo, da je bilo takrat, na predvečer šestojanuarske diktature, še posebno ob njeni strahovladi, največ znanih revolucionarjev od Moše Pijadeja do Josipa Broza v jugoslovanskih ječah. Z močjo volje in partijske discipline so iz teh ječ nastale delavske univerze – kovačnice novih, izobraženih revolucionarnih kadrov.

V svobodi

Peti kongres je bil v dvorani Doma garde v Topčideru. Udeležilo se ga je 2344 delegatov, ki so predstavljali partijo 468.175 članov in 51.612 kandidatov. Kongres je pregledal dve desetletji politične in revolucionarne dejavnosti Partije. Za ti dve desetletji so značilni veliki zgodovinski dogodki, zmaga narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije.

Spremembe so bile tolikšne, da jih nobena primerjava s četrtim kongresom ne more ponazoriti bolj kot to, da je bilo na petem kongresu več delegatov kot na četrtem – članov KPJ.

Referat Josipa Broza Tita, ki so ga prvi dan brali deset ur, je mala zgodovina KPJ. Ena izmed ključnih točk tega obdobja je Titov prevzem vodstva partije. Tito pomeni »tisto vodilno ustvarjalno osebnost našega revolucionarnega delavskega gibanja, ki je«, kot pravi Edvard Kardelj, »oborožila komunistično partijo z največjim številom spoznanj in sredstev, ki so ji omogočila uspehe in zmage.« Broz je ob odločnem boju proti vsem vrstam frakcij utrdil in okreplil partijo, jo prekalil v vsakodnevnih bojih in usposobil kot zgodovinsko avantgardo delavskega razreda. Na peti konferenci KPJ v

V pozdrav 11. kongresu Zveze komunistov

Deset kongresov

Dne 20. junija se je na 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije zbralo 2968 delegatov in domačih gostov ter 135 delegacij komunistov vsega sveta... 1238 domačih časnikarjev, fotoreporterjev in snemalcev... Grličkov je na tiskovni konferenci za tuje časnikarje, ki je bila dan pred kongresom, izjavil, da je zbor jugoslovanskih komunistov potekal v odprtem vzdušju, odprto in iskreno.

Zagrebu je leta 1940 določil temeljne strategije in taktike za velike revolucionarne akcije, pred katerimi se je znašla KPJ.

Titov koncept avantgarde delavskega razreda kot partije množic se je najmočnejše potrdil v narodnoosvobodilnem boju. Kot piše Edvard Kardelj: »Čeprav se je KPJ formalno vključila v vojno samo z 12.000 člani, pa njene resnične moči ni bilo mogoče izmeriti s številkami: kot edina politična moč v zasedeni deželi, ki je poklicala narod k vstaji in ga znala tudi voditi, se je KPJ zelo hitro poistila s težnjami ljudi vseh narodov Jugoslavije – za svobodo in novo ureditev dežele.«

Ustvarjanje nove socialistične Jugoslavije je delo milijonskih množic pod vodstvom KPJ. Te množice so pokazale prav tako navdušenje pri obnovi dežele in pri graditvi nove ljudske oblasti, ko so povezale svoje ustvarjalne napore z linijo komunistične partije.

Potem ko je analiziral skoraj nadčloveške napore delavskega razreda v boju za osvoboditev, v katerem je padlo 1.700.000 žrtev in kasneje graditev socialistične Jugoslavije, je Josip Broz spregovoril še o napadu in komaj začetni kampanji dežel Kominforma. To je bil močan udarec, ki ga ni nihče pričakoval. Toda kongres je vodila enotna želja, da z dokazi ovrže nepravilne in žaljive obtožbe, ki so jih spremljali močni pritiski na vseh področjih.

Kongres je v posebni resoluciji, ob neponovljivem odobravanju podprl tovariša Tita in ovrget obtožbe Informbiroja. Najvažnejša dokumenta kongresa sta novi program in statut KPJ kjer se združuje revolucionarna izkušnja in določijo naloge članov in organizacij v novih možnostih graditve socializma. Pripravili so jih pod močnim vplivom podobnih dokumentov Boljševiške partije.

Kongres je pospešeno delal 8 dni in končal svoje delo 29. julija ob dveh ponoči z volitvami CK KPJ. Nekaj ur kasneje je Centralni komite izbral Politburo 9 članov na čelu z Josipom Brozom Titom kot generalnim sekretarjem KPJ.

Peti kongres je bil kongres obrambe lastne poti pri izgradnji socializma v Jugoslaviji. Pomenil je konec enega in začetek drugega obdobja jugoslovanske socialistične revolucije. Zato je bil ta kongres eden izmed najpomembnejših dogodkov v zgodovini ZKJ.

Obdobje samoupravljanja

Šesti kongres KPJ je bil v Zagrebu od 2. do 7. novembra leta 1952. Udeležilo se ga

BEOGRAD 1919

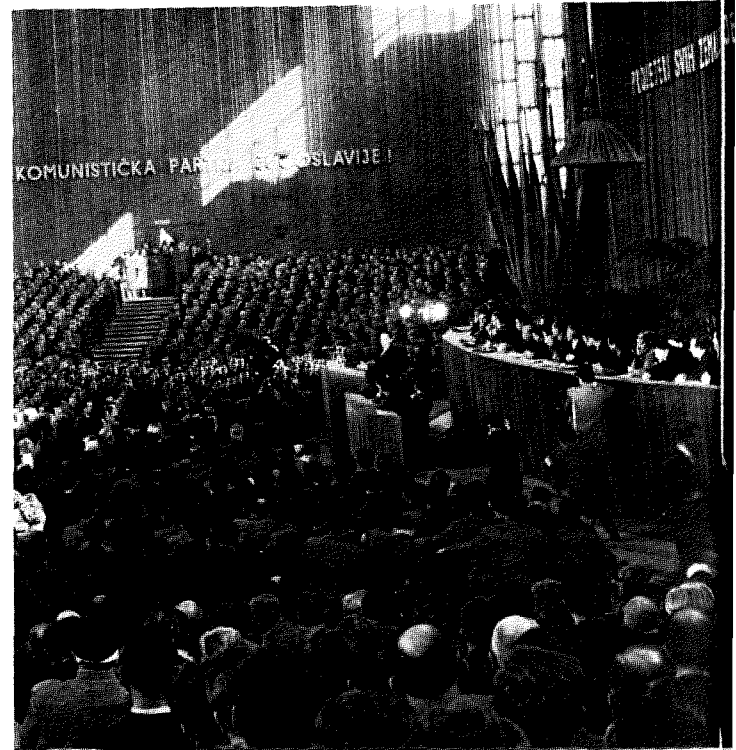
VUKOVAR

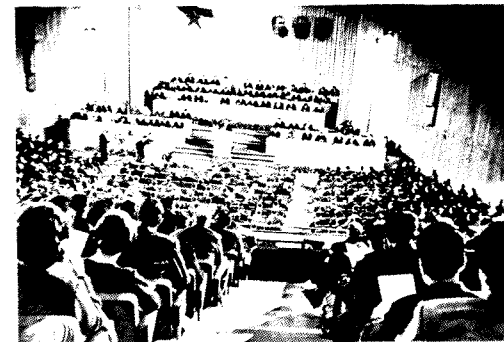
DUNAJ 1926

DRESDEN 1928

ZAGREB 1952

BEOGRAD 1964

BEOGRAD

v Jugoslavije

v kot eden

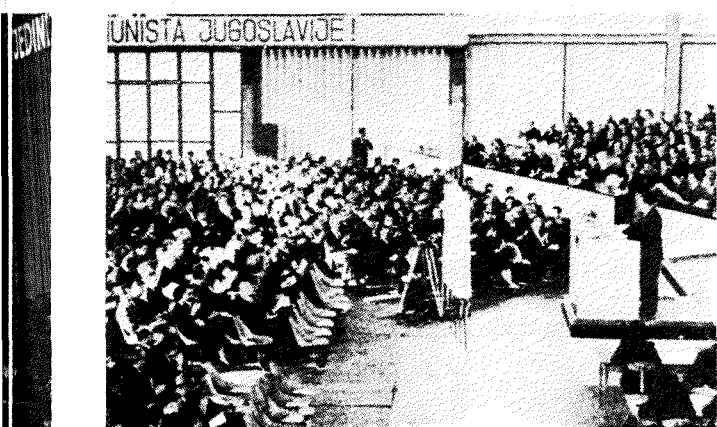
je, ki poteka v kongresnem centru »Sava« v Novem Beogradu, ističnih in delavskih partij, naprednih in osvobodilnih gibanj z alcev ter 237 tujih časnikarjev iz tridesetih držav. Aleksandar n pred začetkom kongresa, izrazil prepričanje, da bo ta najvišji tem dialogu.

VAR 1919

BEOGRAD 1948

LJUBLJANA 1958

BEOGRAD 1974

je 2022 delegatov in 400 gostov iz naše dežele in tujine. KPJ je imela takrat 779.382 članov. Ena izmed najpomembnejših odločitev kongresa je bila sprememba imena KPJ v Zvezo komunistov Jugoslavije.

Novi samoupravni odnosi so zahtevali bistveno spremembo glede položaja in vloge avantgarde delavskega razreda. Središče odločanja se je moralo premakniti v organe samoupravljanja.

»Kongres enoglasno opozarja, piše v sprejeti resoluciji, da delavsko upravljanje gospodarskih podjetij, ki je privedlo do ustvarjanja socialističnih odnosov na področju proizvodnje in SAMOUPRAVLJANJE DELOVNEGA LJUDSTVA, JE ODLOČILNEGA POMENA ZA NADALJNI RAZVOJ IN UTRJEVANJE SOCIALISTIČNE DEMOKRACIJE IN SOCIALIZMA.«

Kongres je bil v času, ko so tuje dežele Informburoja močno napadle Jugoslavijo – z ekonomsko in politično blokado; to je vplivalo tudi na vsebino kongresnih razprav. V trenutku, polnem vojnih nevarnosti, v času »hladne vojne« je bilo sklenjeno, da si mora Jugoslavija tudi v prihodnje prizadevati za mir med narodi in varnost, za obrambo neodvisnosti, za svoboden notranji razvoj in enotnost jugoslovanskih narodov.

Novi program partije

Sedmi kongres ZKJ je bil v Ljubljani od 22. do 26. aprila 1958. Partijo 755.066 članov je predstavljalo 1991 delegatov.

Najvažnejši dokument, sprejet na tem zboru, je program ZKJ. Smoter programa je, da našim delovnim ljudem odpre najširše možnosti za nadaljnjo graditev socializma in tako da naši socialistični praksi trdne idejne temelje.

V času med kongresoma je bilo nekaj velikih dogodkov, ki so močno vplivali na možnosti in vsebino konkretne politične dejavnosti ZKJ tako v zunanji kot v notranji politiki. Kmalu po šestem kongresu je partiji pretela nevarnost, da se bo oddaljila s samoupravne poti. Na tretjem plenumu CK ZKJ (januarja 1954) so pregledali bistvo malomeščanskih liberalističnih pojavov v ZKJ, ki so zavirali razvoj, hkrati pa krepili birokracijo in ustrezali restavracijskim poskusom in močem reakcije. To usmeritev je partija odločno zavrnila. Njen nosilec je bil Milovan Đilas.

Po Stalinovi smrti leta 1953 so se začeli odnosi med Jugoslavijo in deželami informburoja postopoma spreminjati. Medsebojni odnosi

so se obnovili, v Beogradu in Moskvi pa sta bili podpisani znani resoluciji, ki utrjujejo enakopravne odnose, odnose medsebojnega spoštovanja in nevmešavanja v notranjo politiko drugih dežel ter pravico vsakega delavskega gibanja, da si izbira svojo pot socialističnega razvoja.

Ko je nastal osnutek programa ZKJ, ki ni kot prejšnji, temeljil na tujih programih, temveč na marksistični razčlembi lastne stvarnosti in objektivnih potrebah po nadaljnjih revolucionarnih izkušnjah, so se odnosi znova poslabšali: to je bilo čutili tudi na sedmem kongresu ZKJ.

Po številnih srečanjih Josipa Broza Tita z mnogimi državniki neuvrščenih dežel, po njegovih potovanjih po Aziji in Afriki so bili v tem obdobju ustvarjeni prvi temelji gibanja neuvrščenih. Zveza komunistov si bo prizadevala – da bo potrjeno in uresničeno načelo aktivne koeksistence med narodi; s tem bi bilo zagotovljeno ekonomsko, kulturno in politično sodelovanje narodov na temelju enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja.

Sedmi kongres je izbral nov Centralni komite s 135 člani in centralno revizijsko komisijo, v kateri je bilo 23 članov. Centralni komite je izbral izvršni komite s 15 člani pod vodstvom generalnega sekretarja Josipa Broza Tita.

Samoupravljanje se krepí

Osmi kongres je bil v Beogradu od 7. do 13. decembra 1964. Udeležilo se ga je 1442 delegatov, ki so prvič predstavljali milijonsko avantgardo delavskega razreda v Jugoslaviji z 1.030.041 člani. Poleg gostov se je, prvič po letu 1948, udeležilo kongresa izredno veliko delegacij: 30 komunističnih, socialističnih, delavskih in drugih naprednih partij in gibanj iz 27 dežel Evrope, Azije, Afrike in Latinske Amerike.

Kongres je bil leto dni po tem, ko je bila sprejeta Ustava SFRJ, tretja po vrsti. Izhajala je iz samoupravne kot neodtujljive pravice delovnega človeka in zato prinesla mnogo novosti, pravic v samoupravni mehanizem družbe. Zato so jo imenovali »Listina samoupravljanja«.

Na predvečer kongresa je bila druga konferenca šefov dežel in vlad 47 dežel v Kairu (od 5. do 10. oktobra 1964), ki je kot nadaljevanje beograjske konference (1. do 6. septembra 1961) potrdila nadaljnjo krepitev neuvrščenosti in njene vloge v mednarodnih zadevah. Velika vloga Jugoslavije in predsednika Tita pri tem gibanju je hkrati tudi povečala ugled naše dežele v svetu.

Kongres je posvetil največ pozornosti razvoju delavskega samoupravljanja.

Takrat so bili, kot je dejal tovariš Tito, postavljeni idejni temelji in ustvarjene temeljne možnosti za gospodarstvo in družbeno reformo.

Centralni komite je na prvi seji izbral izvršni komite CK ZKJ z 18 člani pod vodstvom generalnega sekretarja Josipa Broza Tita in sprejel sklep o metodi dela in organiziranja centralnega komiteja in njegovih organov. Ta sklep je izviral iz nalog za demokratizacijo odnosa in vodstvenih organih ZKJ.

Kongres reforme

Deveti kongres ZKJ je bil v Beogradu od 11. do 15. marca 1969. Udeležilo se ga je 1261 delegatov (s člani CK, nadzorne in revizijske komisije), ki so predstavljali 1.146.084 komunistov. Za ta kongres so značilne nekatere posebne okoliščine: začel se je s proslavljanjem 50-letnice KPJ; bil je prvi povojni kongres, pred katerim so bili že republiški partijski kongresi. Glavni del dejavnosti je »prihranil« za sedem komisij – njihovo delo je bilo javno, vanj pa so imeli vpogled naši in tuji novinarji; tuji delegati so natisnili svoje pozdrave v glasilu ZKJ »Komunistu«, namesto da bi jih brali.

Precejšen vpliv na vsebino kongresa je imela aktivnost ZKJ po četrtem (brionskem) plenumu CK ZKJ (julija 1966), ki pomeni odločilen konec etatističnih, birokratskih prepričanj, ki so se porajala v naši družbi, pa tudi v sami zvezi komunistov in so resno ovirala razvoj samoupravnih socialističnih odnosov. Drugi veliki dogodek, o katerem so na kongresu največ razpravljali, je bila gospodarska reforma 1965.

Različne možnosti gospodarjenja ob odločnem izvajanju reforme so zaostriale probleme brezposelnosti in socialnih razlik. V prvi polovici 1968 so ti problemi sprožili študentske in druge zahteve, da je treba čim hitreje sprejeti ustrezne družbenoekonomske ukrepe. Ker so se težave le počasi reševale, so se pojavili tudi odkriti protesti. CK ZKJ je odgovoril na te zahteve s »Smernicami« – z dokumentom, kjer so obdelani smotri in naloge družbene, gospodarske in politične reforme. Reorganizirano je bilo vodstvo ZKJ; namesto izvršnega komiteja in sekretariata sta bila izoblikovana predsedstvo in izvršni komite kot operativno telo, določena je bila nova vloga predsednika ZKJ. Skupščina je sprejela šest dopolnil za spremembo Ustave.

Vsi ti in drugi ukrepi, družbenoekonomska reforma, četrti plenum CK ZKJ, reorganizacija ZK, Smernice, razčlemba in uvajanje splošnega ljudskega odpora, demokratizacija kadrovske politike in ustavne spremembe so pomenili odločno premagovanje birokratsko-centralističnih teženj in političnih odporov proti reformi.

Kongres je razčlenil te ukrepe z idejnopolitičnega vidika in si prizadeval za nadaljnji razvoj reforme.

S Statutom je bila opredeljena samostojnost republiških in pokrajinskih organizacij ZKJ. Deveti kongres je izbral za predsednika ZKJ Josipa Broza Tita. Na svoji prvi seji je predsedstvo na njegov predlog izbralo izvršni biro predsedstva ZKJ s 15 člani.

Jubilejni kongres

Deseti kongres je bil v Beogradu od 27. do 30. maja 1974. Udeležilo se ga je 1666 delegatov, ki so imeli pravico odločanja. Predstavljali so 1.076.711 članov ZKJ.

Na tem kongresu je bilo sprejetih več resolucij kot na katerem koli drugem kongresu ZK. Kongres je prednjačil tudi po številu gostov: udeležile so se ga delegacije in predstavniki 96 komunističnih in delavskih partij ter naprednih gibanj z vseh celin.

Na predvečer kongresa je bilo nekaj velikih dogodkov,

ki so v marsičem opredelili kongresno delo. Prvič: drugi kongres samoupravljalcev Jugoslavije je izrazil pripravljenost delavskega razreda, da odločno premaga to, kar zavira socialistično samoupravljanje, in zagotovi možnosti za nadaljnje revolucionarne spremembe v naši družbi. Drugič: enainvajseta seja predsedstva ZKJ (novembra 1971), ki je brez dvoma najpomembnejši stanek pred desetim kongresom, z njo se začinjajo tudi predkongresne priprave, je razkrinkala pojave nacionalizma, njegove nosilce in vzroke.

Tretjič: druga konferenca ZKJ (januarja 1972), na kateri so sprejeli akcijski program in potrdili novi sestav predsedstva ZKJ. Četrto: pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ (septembra 1972), s katerim se je začelo odločno obračunavanje s tehnokratizmom, liberalizmom in z drugimi odkloni in slabostmi, ki so resno motili razvoj samoupravnih družbenih odnosov. Peti: proglašena je bila Ustava SFRJ peta po vrsti (februarja 1974), ki je obogatila z novimi kakovostmi temeljne odnose med zvezo, republikami in pokrajinami ter dosledno razčlenila neodtujljive pravice delavcev, da upravljajo z vsemi področji družbene reprodukcije – po poti delavskega samoupravljanja in delegatskega sistema. Ustava je rešila temeljna vprašanja razvoja družbenih odnosov v sodobnem obdobju razvoja in prinesla kakovostne spremembe v družbenoekonomski in politični sistem.

Šestič: kongresi ZK republik in pokrajin so potekali po enotnih idejnopolitičnih temeljih desetega kongresa ZKJ.

Kljub težavam je ZK premagala velike probleme. Uspešno jih je rešila in prišla na deseti kongres enotna, s stališči, ki jih je podprla partija.

– »Pomen tega kongresa,« je dejal tovariš Tito ob koncu tega pomembnega zborovanja, »je v tem, da je soglasno podprl našo revolucionarno smer v boju za odločujočo vlogo delavskega razreda in samoupravno združenega dela, za nadaljnje utrjevanje enakopravnosti, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, za še večjo potrditev naše neuvrščenosti zunaj naše politike, za krepitev vodilne družbene vloge zveze komunistov. Skratka, za enotnost, trdnost in nadaljnji vsestranski razcvet Socialistične federativne republike Jugoslavije na temeljih samoupravljanja.«

Ob izboru tovariša Tita za predsednika ZKJ z neomejenim mandatom je deseti kongres izrazil posebno priznanje za njegovo ustvarjalno vizionarsko vlogo pri graditvi in uresničevanju zunanje politike in v potrditvi neodvisne in neuvrščene Jugoslavije v svetu, za njegov dolgoletni boj za utrjevanje socialističnih odnosov na temelju samoupravljanja in odločilne vloge delavskega razreda, za krepitev bratstva in enotnosti na temelju istenja zgodovinskih interesov razreda, narodov in narodnosti, za krepitev obrambne moči in sposobnosti naše dežele, za vztrajen boj za mir in socializem v svetu.

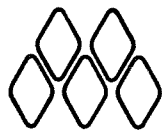
Na novo izvoljeni centralni komite je izbral predsedstvo CK ZKJ z 38 člani za svoj politično izvršilni organ.

Predsedstvo CK ZKJ je izvolilo 12 članov Izvršnega komiteja pod vodstvom sekretarja Staneta Dolanca.

 zavarovalna skupnost triglav n. sol. o. ljubljana

Območna skupnost Ljubljana n. sol. o.
Poslovna enota Mengeš
61234 Mengeš, Kidričeva 30
Telefon 061/72-622

PREMOŽENJSKA IN OSEBNA ZAVAROVANJA

METKA

tekstilna tovarna in konfekcija celje, n. sol. o.

63000 celje
ipavčeva 22
p. p. 50
telefon (063) 26-020
telegram METKA CELJE
telex 335-57
tek. račun pri SDK celje
50700-601-10189

naš znak

vaš znak

datum

izdeluje posteljno perilo
in program za mlade – tkanino za prosti čas

CESTNO PODJETJE CELJE

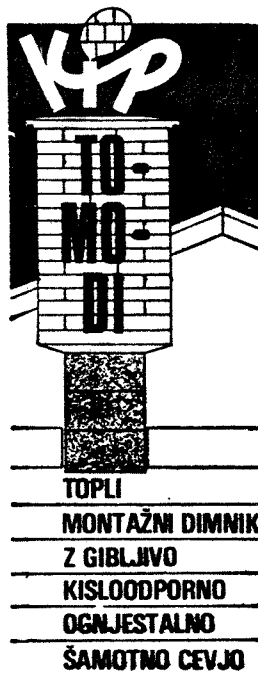
JURČIČEVA 1 – PP 96 – TEL. 22-864

Upravljanje, vzdrževanje – rekonstrukcija in modernizacija cest I., II. in III. reda na področju celjske regije; moderen park gradbenih strojev in specialne opreme za ceste; lastna asfaltna baza; gradnja cest na celjskem področju; nizke gradnje; zimska služba

industrijsko podjetje
alprem
kamnik 61240
usnjarska cesta | 9

zaključna dela gradbeništva, kot so alu oprema stanovanj in
poslovnih prostorov
okna iz aluminija, predelne stene
izdelava in montaža gradbenih konstrukcij in elementov
trgovinska oprema
žični izdelki

Uporablja se za peči in kotle od
4000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

**Montažno
industrijsko
podjetje**

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

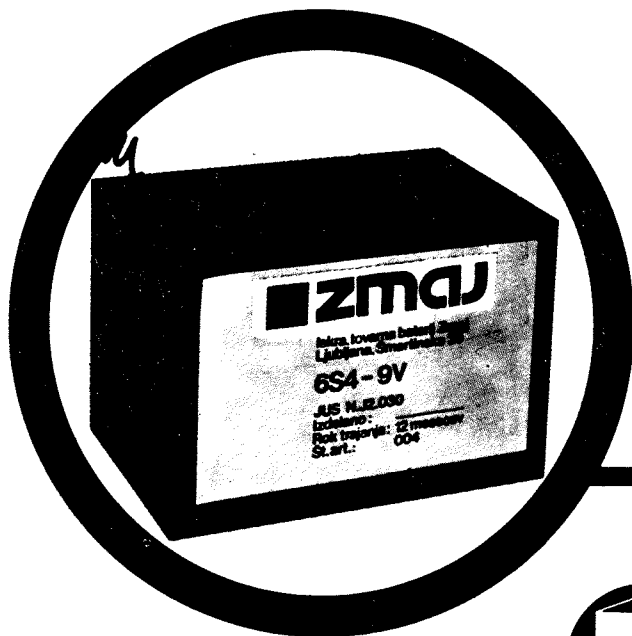
Borci, invalidi, rezervni vojaški
starešine!

Pri gradnji svojega doma se
posvetujte s strokovnjaki
Montažno industrijskega podjetja!

**GOZDNO
GOSPODARSTVO**

**CELJE,
Ljubljanska 13**

eksploatacija
gozdov –
skrb za gozdno
bogastvo

**BATERIJE
ZA
ELEKTRIČNE
PASTIRJE**

ZMCJ

pohištvo in stanovanjska oprema

lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina l

a lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina le

esnina lesnina

ina lesnina l

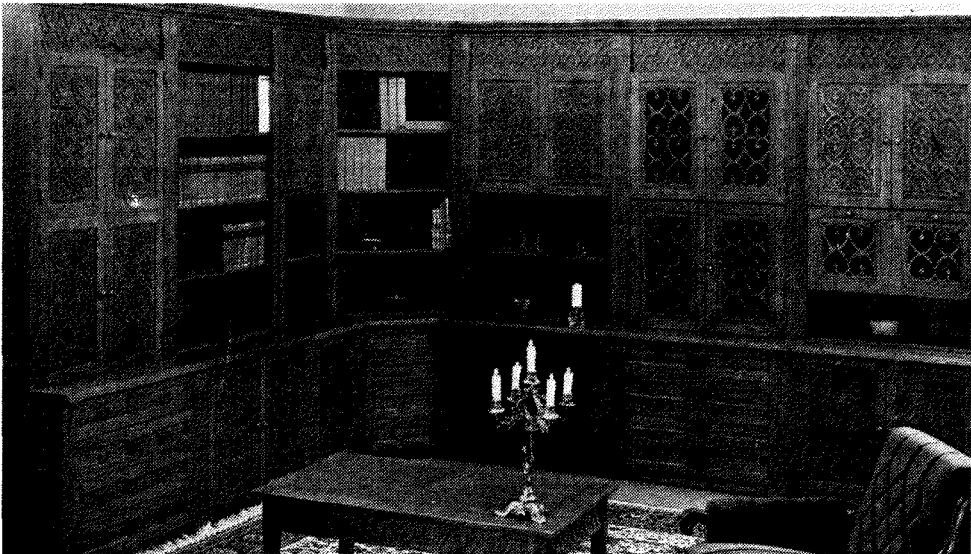
a lesnina le

snina les

na lesni

nina le

na lesnina lesnina les

esnina lesnina

lesnina lesn

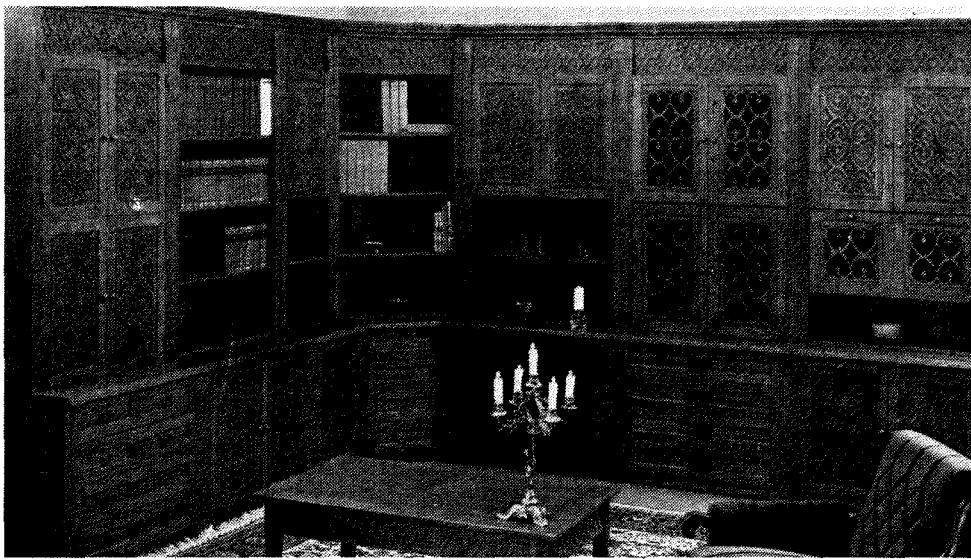
a lesnina le

na lesnin

nina les

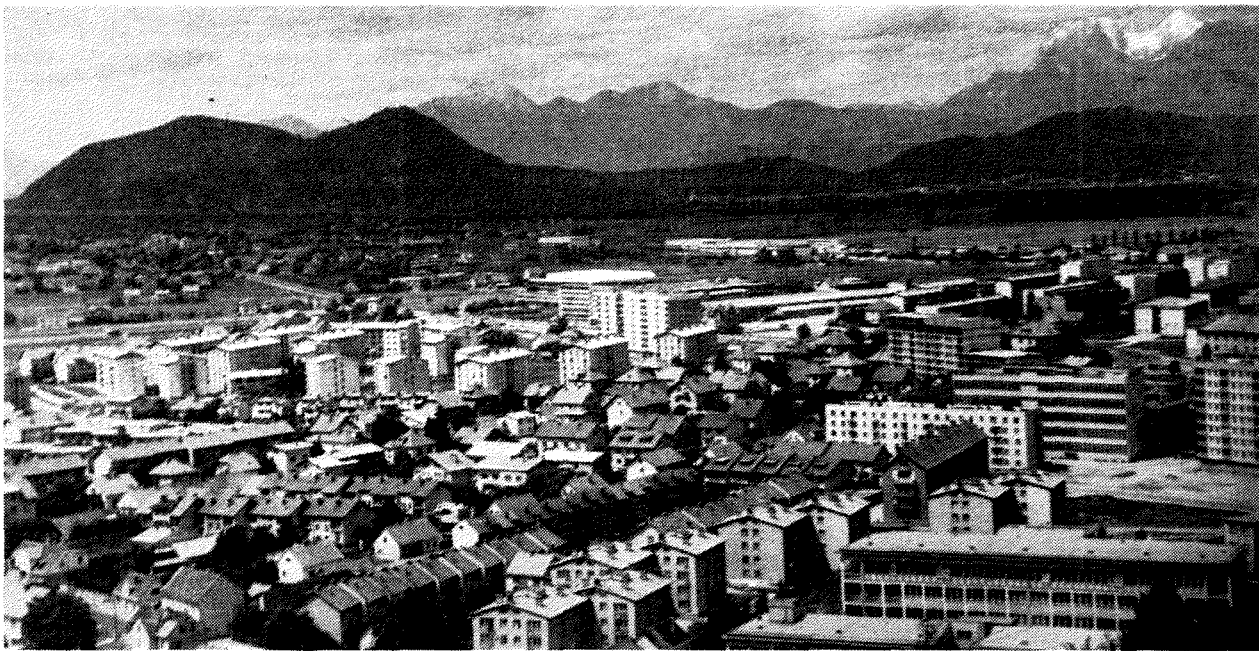
a lesni

na lesnina les

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM
ŠIŠKE ISKRENO ČESTITA ZA OBČINSKI
PRAZNIK – 22. junij

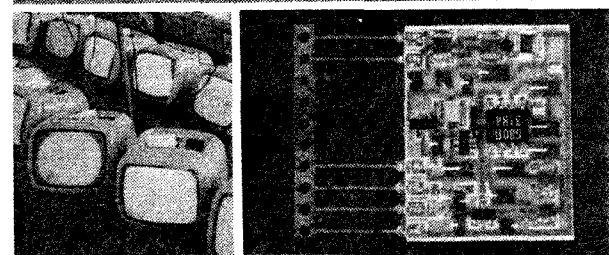
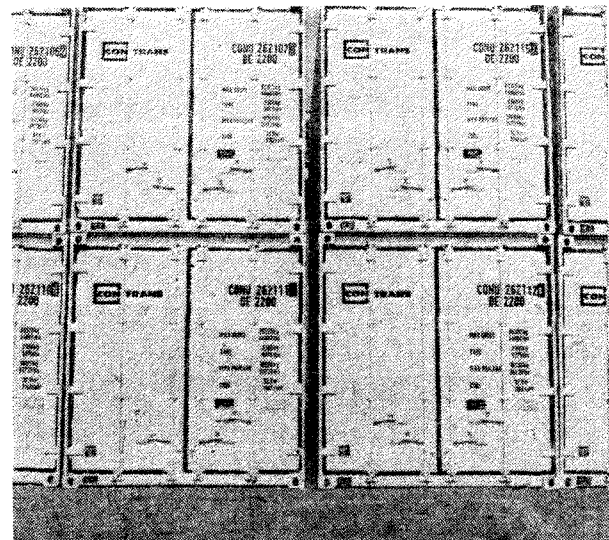
DELEGATSKA SKUPŠČINA IN DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE OBČINE
LJUBLJANA-ŠIŠKA

Osrednja proslava bo 24. junija 1978 na športno-rekreacijskih površinah v Medvodah. Udeležite se vseh kulturnih in športnih prireditev v občini.

ISKRA – PONOS SLOVENSKE ELEKTRO- INDUSTRIJE

Iskra je največje jugoslovansko združenje elektroindustrije, ki ustvarja kar četrtino vrednosti vse jugoslovanske elektroindustrije.

Sestavljeno organizacijo združenega dela Iskre tvori 67 temeljnih organizacij združenega dela, ki so porazdeljeni v sedmih delovnih organizacijah s proizvodnim značajem in v štiri delovne organizacije skupnega pomena. Za organizacije skupnega pomena štejejo Iskra Commerce, Institut za produktivnost dela in metrologijo, Center za avtomatsko obdelavo podatkov ter Iskra-invest servis.

Iskrine proizvodne zmogljivosti so razdeljene v sedem specializiranih delovnih industrijah: telekomunikacij, za avtomatiko, elementov, za avtoelektriko, izdelkov široke potrošnje, in kondenzatorjev in baterij.

Doma in v svetu znani kot natančni proizvajalci

Iskrina tržna organizacija, ki zajema delo na področju Jugoslavije ima po vsej deželi štirinajst podružnic, osem predstavništev, sedemindvajset trgovin, štirinajdeset servisnih centrov ter nad tristo pogodbenih servisnih delavnic in številne montažne enote na deloviščih.

Gotovo bo izjemno zanimiv podatek, da dela na področju raziskav in razvoja v Iskri več kot 1600 strokovnjakov – med njimi nad 500 z visoko izobrazbo.

Institut za kakovost in metrologijo je tisto kolesce v Iskri, ki nenehno bdi nad funkcionalnostjo, trajnostjo in zanesljivostjo izdelkov.

Tudi velja omeniti znano Iskrino skrb za industrijsko oblikovanje, ki je odraz visoke zavesti o potrebi po dobrem grafičnem oblikovanju, kar je za delovno organizacijo kot je Iskrino združenje, še kako pomembno.

Iskra je, kot druge delovne organizacije na področju Slovenije, vključena v temeljni načrt razvoja SRS od leta 1976 do 1980. Zavezala se je do leta 1980 proizvesti za 40 milijard dinarjev blaga in storitev in iz izvoza iztržiti 500 milijonov dolarjev.

Cilji za to gospodarsko obdobje so sicer visoke, vendar je Iskra že v preteklih letih nenehno dokazovala, da se zna uspešno spoprijeti s kakršnimkoli težavami in doseči načrtane cilje.

Že danes, dve leti pred iztekom tega planskega obdobja je mogoče reči, da Iskra natančno sledi načrtu razvoju, saj so že v letu 1977 realizirali 33% celotnega obsega srednjeročnega načrta.

Seveda pa ni le moderna tehnologija tista, ki edina zagotavlja uspeh. Tega se v Iskri zavedajo, zato so dali poudarek tudi uvedbi avtomatizacije in še zlasti boljši organizaciji dela ter izboljšanju proizvodnih programov, ki imajo še nekajletno tržno bodočnost za nekaj premostitvenih ukrepov k izdelavi novih izdelkov.

Rojstni dan ISKRE, enega prvencev jugoslovanske elektroindustrije je 8. marec 1946. Takrat je bilo v Kranju ustanovljeno podjetje Iskra, tovarna za elektrotehniko in finomehaniko z nekaj sto delavci.

Iskraši delijo svoj razvoj v štiri obdobja.

Prvo obdobje je trajalo od ustanovitve pa do leta 1960, ko se je Iskri pridružil Institut za elektroizvedbo iz Ljubljane (ta velja za začetnika jugoslovanske elektronike), Tovarna električnih aparatov iz Ljubljane in Tovarna telekomunikacij iz Ljubljane.

V drugo obdobje je Iskra zakoracila že s 7000 zaposlenimi, s koncentrirano tehnologijo in novim znanjem ter ustanovitvijo lastnega instituta za raziskave in razvoj – »Zavod za avtomatizacijo«. Tudi komercialna dejavnost se je razvila in pridruževale so se nove delovne organizacije.

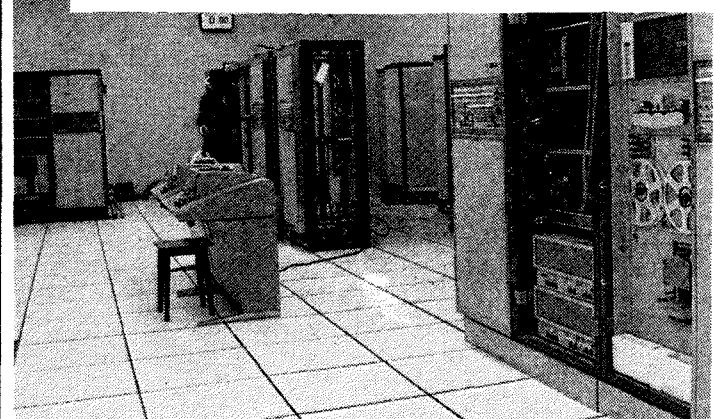
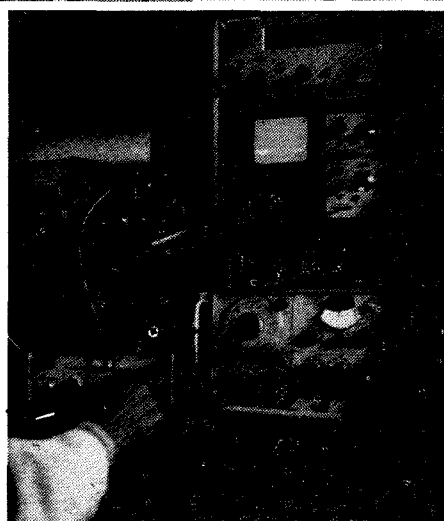
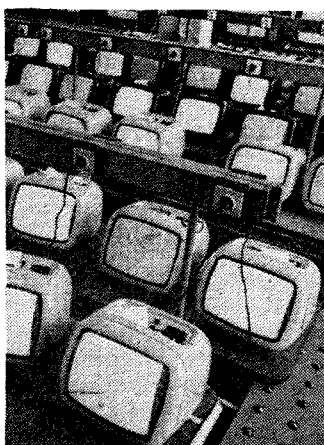
Nekako 1966. leta se začena tretje obdobje Iskrine dejavnosti, ki ga zaznamuje že veliko število zaposlenih – 13.000. Dotlej enotno podjetje, ki je že težko delovalo tako spričo velikega števila zaposlenih, je bilo reorganizirano v združenje. Članice tega združenja so delovale precej samostojno a vendar s skupnim ciljem za enotnim razvojem. V tem obdobju so se že pokazali prvi odlični rezultati Iskrinega vključevanja v mednarodno delitev dela. Prišlo pa je tudi do številnih novih integracij.

Četrto obdobje začena z letom 1974, s sprejetjem nove ustave in ustanovitvijo 65 temeljnih organizacij združenega dela.

V skladu z reorganizacijo v Iskri in preselitvijo poslovnega centra se je združenje preimenovalo leta 1975 v »ISKRA – ZDRUŽENA PODJETJA ELEKTROKOVINSKE INDUSTRIJE, LJUBLJANA, sedaj pa je sestavljena organizacija združenega dela.

Letošnje leto bodo Združena podjetja elektrokovinske industrije Iskra po planu (glede na tekoče cene) zaključila s 1060 milijardami prometa, od tega za 100 milijonov dolarjev izvoza.

VSAK DAN IZDELAJO ZA 5 STARIH MILIJARD RAZLIČNIH IZDELKOV!

Združeno podjetje Iskra vlaga v svojo razvojno-raziskovalno dejavnost kar znatna sredstva (sedaj 4 odstotke vrednosti proizvodnje)! Večji del teh sredstev je namenjen pospešitvi raziskovalnih programov, ki so ključnega pomena pa tudi infrastrukturnega pomena za celotni razvoj združenja. Med omenjene spadajo v prvi vrsti mikroelektronika, poslovno in procesno računalništvo, optoelektronika (razvoj telekomunikacijskega prenosa po optičnih vodnikih), integralni telekomunikacijski sistemi, sistemi za signalizacijo in varovanje naprav in objektov ter elektronika za široko potrošnjo kakor tudi sistemi in naprave za avtomatizacijo v industriji, energetiki in prometu; z uporabo mikroelektronike ter poslovnega in procesnega računalništva.

Pa še nekaj besed o samoupravnem odločanju v Iskri:

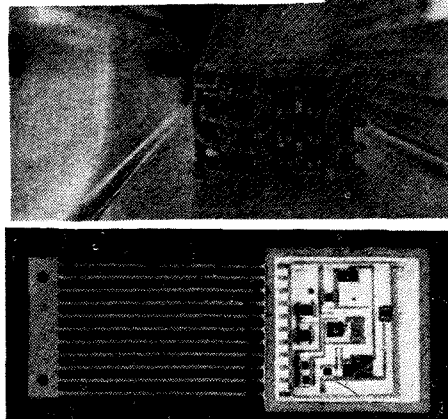
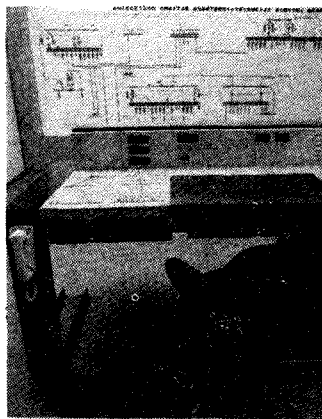
Izhodišče samoupravnega procesa je odločanje o planskih dokumentih, ki so podlaga za delo poslovnih in drugih organov. Osnovna planska dokumenta sta srednjeročni plan za petletno obdobje in sporazum o temeljnih plana, s katerim temeljne organizacije prevzemajo medsebojne materialne in druge obveznosti, ki so neobhodne za uresničitev planov vsake izmed njih. Vsi planski dokumenti pa se vsako leto obnavljajo in dopolnjujejo glede na tržne in druge pogoje dela ter poslovanja.

Delavci delovnih organizacij materialne proizvodnje, organizirani v temeljne organizacije, so se združili v sestavljeno organizacijo združenega dela Iskra z namenom, da dosežejo večjo produktivnost in izboljšajo pogoje gospodarjenja. To skupno težnjo uresničujejo tako, da se sporazumno dogovarjajo o delitvi dela in specializaciji, da združujejo izvedbo določenih poslovnih funkcij in ustanavljajo v ta namen delovne organizacije skupnega pomena v SOZD ISKRA, da se dogovarjajo o enotnem urejanju posameznih elementov poslovanja in proizvodnje in da usklajujejo odločitve o bistvenih zadevah poslovanja.

Iskra ima v svojih sedmih delovnih organizacijah poleg ostalih družbenopolitičnih organizacij tudi aktivne zveze borcev. Ti so tvorno in izkustveno dragoceni del kolektiva, saj lahko s svojimi izkušnjami pri graditvi naše samoupravne socialistične družbe in kot prekaljeni borci revolucije marsikdaj dvignejo glas, ko opazujejo nepravilnosti ali napake.

Iskra si je, ne po naključju, izbrala za »Dan Iskre« prav 4. julij, sicer »Dan borca«. Njeni prvi zametki segajo namreč nazaj v obdobje NOB in slavne partizanske delavnice v Starih žagah na Dolenjskem. Tam so radiotehniki in vezisti v skromnih razmerah z iznajdljivostjo in spretnostjo delali čudeže in oskrbovali partizansko vojsko s telekomunikacijskimi napravami.

Iskra je kot prispevek k negovanju revolucionarnih tradicij pa tudi v spomin na zametke svoje delovne organizacije podelila nekdanjim borcev-vezistom in delavcem v radijskih delavnicah DOMICIL, s čimer je dala primerno priznanje vsem tistim tovarišem – entuziastom, ki so že sredi vojne vihere mislili na svobodo in razvoj radijske tehnike v naši deželi.

Ermanovec nad Sovodnjem vabi!

Vabimo na proslavo v počastitev 200-letnice prvega pristopa na Triglav, ki bo v nedeljo, 2. julija 1978 ob 11. uri in ki jo prirejamo v sodelovanju s predsedstvom planinskega društva za Gorenjsko na Ermanovcu nad Sovodnjem.

Ob tej priložnosti bo naše društvo razvilo svoj prapor.

Program:
Ob 8. uri: start avto rallya »po partizanskih poteh«, organizator OOS TERMOPOL;

ob 11. uri: kulturni program, v katerem sodelujejo:

– godba na pihala iz Zirov
– folklorna skupina ZSMS Škofja Loka
– gorenjevaški oktet
– recitatorji JLA in KUD Sovodnj;

ob 12. uri: prihod udeležencev avto rallya;

ob 13. uri: planinsko rajanje z bogatim srečelovom
– igra zabavni ansambel JLA Šk. Loka
– za jedačo in pijačo poskrbljeno.

Planinska društva, ki imajo prapor, naprošamo, da ga prinesejo s seboj.
Prireditelj bo v vsakem vremenu.

Planinsko društvo SOVODENJ

Teden oživljanja tradicij NOB

V dobropoljski dolini že nekaj let proslavljamo in obujamo spomine na partizanske boje, zato tudi letošnja proslava nosi ime »Teden oživljanja tradicij NOB«. V proslavo, ki bo od 28. junija do 3. julija 1978, bo vključeno tudi praznovanje 18. divizije, ki je bila ustanovljena v teh krajih pred 35 leti. S posebnim zado-

voljstvom pa opozarjamo, da bo »Teden oživljanja tradicij NOB« sklenjen na dan borca, 4. julija, z osrednjo republiško proslavo, ki bo v Predstrugah.

Program proslav:

Sreda, 28. junija 1978: ob 16. uri bo v Kopoljah odkritje spominske plošče prosvetnim delavcem, ki so med NOB žrtvovali svoja življenja, sledil bo kulturni program;

četrtek, 29. junija 1978: ob 19. uri bo v dvorani na Vidmu kviz z naslovom »Na bojni črti osemnajste«;

petek, 30. junija 1978: ob 11,30 zbor in kulturni program v Hočevju pri spomeniku padlim med NOB. Po kulturnem programu bo pohod pohodnih enot skozi Zdenko vas, Predstruge v Ponikve. Ob 17. uri bo v Ponikvah odkritje spominske plošče topništva 18. divizije s kulturnim programom;

sobota, 1. julija 1978: ob 19. uri bo v kulturnem domu na Vidmu predstava Sentiakobskega gledališča iz Ljubljane z »Veroniko Deseniško« Otona Zupanciča;

nedelja, 2. julija 1978: ob 14. uri odkritje plošče ustanovitvi 18. divizije v Zdenski vasi, kulturni program, zabava;

ponedeljek, 3. julija 1978: na predvečer DNEVA BORCA, 4. julija, bodo ob 20,30 zagoreli kresovi po vseh vrhovih Dobropolja;

torek, 4. julija 1978: ob 11. uri osrednja republiška proslava v Predstrugah.

Vabljeni!

Dan borca v Piranu

ZZB NOV Piran pripravlja in sporoča, da bo tudi letos že tradicionalna proslava dneva borca, ki se je vsako leto udeležijo občani vseh obalnih občin in pobratene občine Aquilea (Italija), in to v soboto, 1. julija, na Tartinijevem trgu v Piranu z začetkom ob 18. uri. Trg bo ta dan zaradi proslave zaprt za ves avtomobilski promet.

Program, ki ga bosta izvedli kulturno-umetniško društvo »Karel Pahor« iz Pirana in italijanska skupnost z mešanim pevskim zborom in recitatorji, bo pester. Svojo udeležbo na proslavi so sporočili tudi člani ANPI iz Aquileie z družinami in prijatelji.

Po proslavi bo zabava, na kateri bo igral orkester »SMB« iz postojnske garnizije; organiziran bo tudi bogat srečelov.

Rešitev križanke 164.

VODORAVNO: Strah, trema, Renan, bera, kite, poljanec, Prato, Olja, arak, rival, Riu, osa, Star, otoček, til, kalipso, MO, NOB, Metropol, oratar, Trojane, Izola, riž, laser, kemik, IV, MI, ata, Ana, celec, Ras, had, acetat, tek, Ava, ruleta, val, koran, kri, AP, ta, Nalis, stest, asta
Keramično vazo poslovalnice Založbe BOREC v Ljubljani, Titova c. 17. prejmeta:

1. Zdravko OMERZA, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, ki nagrado prevzame v poslovalnici Založbe Borec v Ljubljani, na Titovi cesti 17.

2. Metod Mayr, Titov trg 5/I. p. 64000 Kranj, ki bo nagrado prejel po pošti.

Obema nagrajencema naše čestitke!

Uredništvo in uprava TV-15

Rešitev križanke 163.

VODORAVNO: Skopas, Romina, erato, od, Dare, okvara, Inles, snobizem, raja, Tomaj, Sora, Tisa, Ili, natrij, Ibikos, IC, Alois, sn, ananas, liks, Est, tolovaj, acetat, Valovine, Raner, Lvov, rman, panait, ona, SA, garažna vrata, klasična okna, Oto, at, Air, nk, vhodna, SV, vrata, Osor, EZ, baraba, navoj, ant, srd, Raa

Nagrado – keramično vazo – bosta prejela po pošti:

1. Dragica KORDIN, Fužina 2/a, p. 61240 Kamnik in

2. Mikica NOSAN, Mariborska 7, p. 63000 Celje.

Nagrajencema čestitamo!

Uredništvo in uprava TV-15

POROČILO

O ŽREBANJU BLAGOVNO – DENARNE LOTERIJE ODBORA ZA POHOD »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, ki je bilo 14. junija 1978.

Srečke, ki se končujejo na številko, so zadele:

0	152310	10.000 din	5	0425	likalnik
	051120	10.000 din		9615	brivnik
	025400	Zastava 101		009765	10.000 din
1	7421	mešalec	6	726	300 din
	7201	pony kolo		5516	sušilec las
	3731	1000 din		114096	hladilnik
	089701	TV panorama		019046	hladilnik
	114001	pralni stroj			
2	462	200 din	7	126967	TV panorama
	109512	hladilnik		026167	pony expres
	166032	10.000 din			
3	83	100 din	8	080308	pralni stroj
	443	400 din		122958	pralni stroj
	2363	stenska ura		136308	pralni stroj
	075683	TV panorama		005728	pony expres
	147273	pony expres		107568	10.000 din
	135243	pony expres		166488	Zastava 750
4	3084	pony kolo	9	999	200 din
	171264	hladilnik			
	125124	TV panorama			
	071304	30.000 din			

Dobitke izplačuje Odbor za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE« Ljubljana, Komenskega 7/II, soba 61, na podlagi uradnega poročila o izidu žrebanja, vsak dan od 8.–13. ure, v Ljubljani dobitke do 100 din tudi ulični prodajalci. V pisarni izplačujejo dobitke vsak dan razen sobote in nedelje.

Dobitniki zunaj Ljubljane lahko pošljejo srečke v priporočenem pismu na naslov Odbora, ki bo poslal dobitke na vaš naslov.

Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dneva objave žrebanja, to je 14. avgusta 1978.

NE DOPUSTITE, DA BI VAM KOMARJI POKVARILI POLETNE VEČERE!

Človek se je v vseh časih trudil, da bi se tako ali drugače obvaroval hude poletne nadloge – komarjev. Danes imamo insekticide, ki v zaprtih prostorih prav učinkovito uničujejo mrčes, a jih na prostem skoraj ni mogoče uporabiti. Zunaj človeka zanesljivo varuje preparat, ki ga lahko nanesemo kar na kožo.

Strokovnjaki znanega podjetja Bayer so pridobili repelent (preparat, ki s svojim vonjem odganja mrčes), pri nas pa ga proizvaja Bayer – Pharma Jugoslavija v Ljubljani.

Če autan nanesemo na kožo, (noge, roke, obraz), nas varuje več ur pred piki komarjev in drugega mrčesa. Raziskave na Higijenskem inštitutu graške univerze so pokazale, da autan varuje tudi pred nevarnimi klopi, vendar se moramo v gozdu pogosteje namazati z autanom, isto velja tudi pri močnejšem znojenju. Autanov vonj, ki je ljudem prijeten, je mrčesu tako zoprn, da beži pred njim.

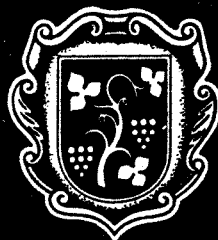
Autan dobite v lekarnah, drogerijah in blagovnicah kot raztopino, mleko ali spray. Novost pa predstavlja AUTAN v praktični STICK embalaži, ki je tako majhen, da najde prostor v vsakem žepu.

AUTAN ne draži kože, zato je primeren tudi za občutljivo, otroško kožo.

NA PROSTEM, V NARAVI NAJ BO AUTAN VEDNO PRI ROKI!

KAKOVOSTNO VINO
VIPAVSKI VINORODNI OKOLIŠ
KONTROLIRANO POREKLO

vipavec
ROSÉ

PROIZVEDEN V POIRN

KMETIJSKI KOMBINAT

VIPAVA

1894

SUHO VINO

Uspešna vaja teritorialnih enot

Tridnevne vaje enot teritorialne obrambe občine Velenje in Mozirje, ki so potekale na območju obeh občin, ob vznožju Golti in Slemenca, so ponovno potrdile dejstvo, da je koncept splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite pravilno zastavljen in da je nujno preizkušati teoretična spoznanja v razmerah, ki bi lahko vsak trenutek postale resničnost. Pri vajah so sodelovali vsi prebivalci krajevnih skupnosti Šmihel, Lepa njiva, Skorno in Bele vode, vključeni pa so bili tudi pripadniki narodne zaščite, organi milice ter reševalne postaje.

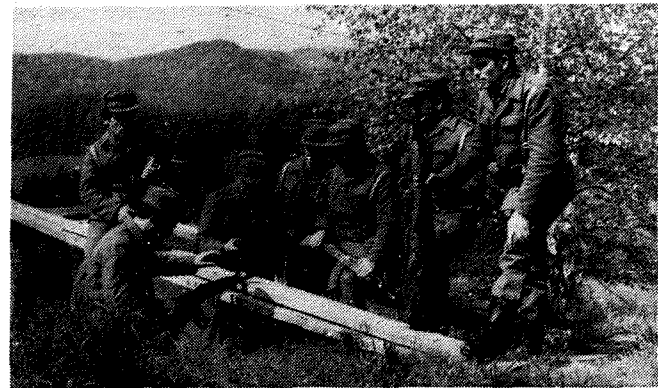
Sovražnik, ki je v majhni diverzantski skupini vdrla na naše ozemlje in je verjetno imel nalogo, da se prebije proti središčnim in strateško pomembnim predelom, je naletel na izredne težave že na začetku svoje poti. Po težavnem terenu se ni mogel premikati brez pomoči geografskih orientirjev in stikov z ljudmi. Prebivalci »kritičnega« področja so se takoj organizirali, nato pa so pod strokovnim vodstvom enot teritorialne obrambe kot specialne enote prevzeli nalogo, odkriti in uničiti diverzante.

Takoj ko je štab teritorialne obrambe sprejel in preveril podatke o sovražnikovih premikih, je bilo obkoljeno vse področje. Po učinkovitem zapiranju in zoževanju obroča je bil sovražnik odkrit. Temeljita preučitev položaja tik pred zajetjem močno oborožene skupine »plavil«, je rodila popoln uspeh. Skoraj brez žrtev so »rdeči« zmagali.

Analiza vaje je pokazala, v kakšnem položaju bi se našel sovražnik in kateri postopki ter vojaške akcije bi bile potrebne v primeru diverzantske dejavnosti. Enotna je bila ugotovitev, da so vsi ljudje, neglede na občinske meje in meje krajevnih skupnosti, močnejši od najbolj sodobnega orožja.

Na našem širšem območju, ki je strateško zelo pomembno, je bila vaja v omenjeni obliki prvič in uspešno izvedena.

Jože Miklavc

Zadobrovo smo hrabro branili

»Projektanti« so v okviru vojaškega izobraževanja rezervnih oficirjev za letošnje leto o temi: Obramba mest v splošni ljudski obrambni vojni, določili, da bodo rezervni oficirji iz občine Ljubljana-Moste-Polje »branili« Sneberje in Zadobrovo v vlogi komandirjev čete, mlajši oficirji pa v vlogi komandirjev vodov. Štiri sobote in štiri nedelje so domačini omenjenih vasi v predmestju Ljubljane lahko opazovali, kako si skupine rezervnih oficirjev ogledujejo vsako hišo, zidano gnojišče, kanalizacijske jarke, lego zemljišča in vidljivost z raznih točk. Z vodjem skupine so ugotavljali, kje bi bil najboljši položaj za mitraljeze, za orožja,

protitankovska in protiletalska, kje naj bi bilo poveljniško mesto komandirja čete, kje voda, kje naj bi postavili protipehotne in protitankovske mine in ovire.

Poklicana skupina se je razdelila v več manjših skupin, ob zaključku pa je rezervni oficir Ivan Kalabič vsaki skupini razložil in prikazal streljanje s tromblonom. Na oddaljenosti 160 metrov je bil z deskami označen prostor, kjer naj bi bil bunker ali sovražni tank oz. oklopno vozilo. Kalabič in drugi so prepričljivo dokazali, kakšno moč ima to preprosto orožje (tromblom).

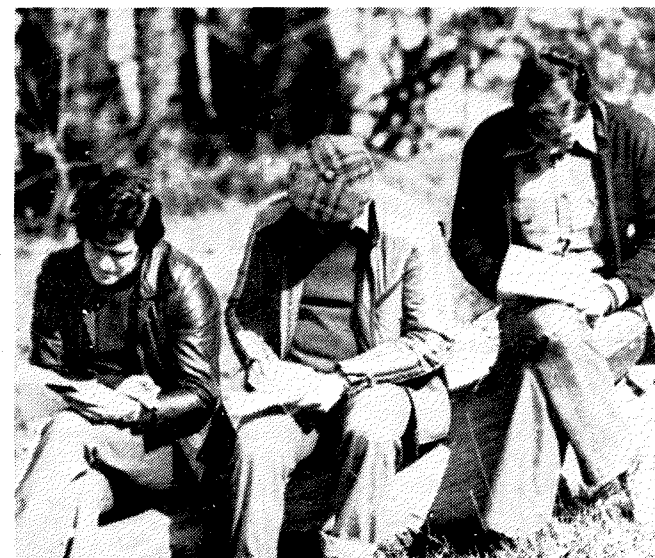
Lahko rečem, da je bila tema zelo zanimiva, pestra in smo se marsikaj naučili ali pa si osvežili spomin iz minule vojne ali pa znanje, ki smo si ga pridobili v vojaških šolah po vojni.

Jože Vidic

Iz dela ZRVS Hrastnik

Program izobraževanja in izpopolnjevanja vseh vojaških obveznikov je zelo zahteven in pester ter poteka vse leto. Celoten sistem naše obrambne vzgoje in preventive zahteva celovito osebnost z vsemi moralnopolitičnimi lastnostmi.

Zaradi lažjega dela je občinska zveza RVS v Hrastniku izvedla reorganizacijo svojih članov, ki so sedaj razdeljeni na tri krajevne organizacije – v spodnjem in zgornjem delu Hrastnika ter v Dolu. Člani so se na ustanovnih konferencah domenili, da bo njihovo delo slonelo na delegatskih odnosih. Tako naj bi najvišji organ še naprej ostala občinska konferenca ZRVS,

njen osrednji organ pa 15 člansko predsedstvo. V sklopu predsedstva naj bi delovale nekatere stalne in občasne komisije. Dogovorili so se, da naj bi v bodoče še bolj vključevali mlade v celovit sistem obrambne vzgoje.

V sklopu izobraževalnega programa je bila tudi letos izvedena enodnevna taktično-orientacijska vaja na Kalu nad Hrastnikom. Tako udeležba kot rezultati so bili tudi letos na zelo visoki ravni, kar kaže visoko moralno in politično zavest vseh članov.

Letošnja vaja je zajela preverjanje znanja iz taktike in orientiranja, poznavanje orožja, aktualnih družbenopolitičnih vprašanj, poznavanje sistema obrambe mest, mobilizacije kot tudi telesnih sposobnosti in streljanje s puško. Vajo si je ogledala tudi tričlanska delegacija iz pobratene srbske občine Raška in jo zelo visoko ocenila.

Jože Premec

Taktično orientacijske vaje rezervnih vojaških starešin občine Bežigrad

Kakor vsako leto dosedaj, tudi letos potekajo taktično orientacijske vaje rezervnih vojaških starešin občine Bežigrad. Prejšnja leta so bile vaje na območju Iga, letos pa so se odločili za področje Črnuče-Nadgorica. Razlika je tudi v tem, da so se v minulih letih vaj udeležili vsi obvezniki s področja KS Posavje hkrati, zaradi česar je bilo na vajah premoč RVS. Z razdelitvijo KS Posavje na manjše krajevne skupnosti, potekajo letos vaje po novih krajevnih skupnostih. Zaradi manjšega števila obveznikov, pride njihovo strokovno in teoretično znanje na vajah bolj do izraza.

Minulo nedeljo so imeli vajo rezervni vojaški starešine iz krajevnih skupnosti Urške Zatler, Stožice, Jezica in Savlje-Kleče. Komandant vaje je bil Stane Mahne, nekdanji komandant 5. prekomorske brigade.

Že ob petih zjutraj so se začeli zbirati RVS pred osnovno šolo Maksa Pečarja v Črnučah. V šoli je bil štab vaje in prva delovna točka – izpit iz teorije. Tukaj so obenem urejali kartoteko, pobirali članarino in opravili druga organizacijska dela. Posebnost vaje je

bila tudi v tem, da so letos obvezniki najprej opravljali teoretični del izpita. Če kdo tega ne bi opravil, se mu vaja ne bi priznala.

Že pred sedmo uro je prva skupina petih starešin krenila na drugo točko v hrib nad Črnučami, kjer je bil izpit iz orientacije. Na tretji točki na Dobravi so dobili starešine vsa potrebna navodila za zaključni del izpita, na četrti točki, so nižji starešine imeli zaključni del izpita – vod v obrambi mesta, na peti pa višji starešine zaključni del izpita – četa v obrambi mesta.

Vaj se je udeležilo veliko število višjih starešin neobveznikov, ki so delovali v štabu in v izpitnih komisijah. Povabljeni so bili tudi prestavniki družbenopolitičnih organizacij iz krajevnih skupnosti, katerim so predsedniki KK ZRVS iz posameznih krajevnih skupnosti pojasnjevali potek in pomen vaje.

Kljub slabemu vremenu se je vaja udeležilo preko 85 odstotkov obveznikov iz vseh štirih krajevnih skupnosti. Po zaključku vaje so se zbrali v bifeju Pri peku v

Črnučah, kjer so ob prisotnosti predstavnikov družbenopolitičnih organizacij ocenili vaje, člani komisij pa so poročali o samem poteku vaje. Sklenili so, da bodo v prihodnje vojaški starešine dobili vprašanja dva do tri mesece pred izpiti, da bodo lahko na osnovi gradiva, objavljenega v Naši obrambi, pripravili odgovore. Vsi udeleženci so menili, da je bilo znanje RVS zelo dobro, da se njihovo zanimanje za delo večja ter da so naloge sprejeli zelo resno. Prav tako so si vsi prizadevali, da bi vaja čimbolje uspela. Hkrati se je pokazalo, da se rezervni vojaški starešine ne pripravljajo samo na obrambo, ampak se stalno tudi idejno in politično izobražujejo, kar so pokazali pri teoretičnem delu izpitov. Za tako organizirano delo je občinska organizacija ZRVS občine Bežigrad dobila zlato plaketo ZRVS Jugoslavije.

Na pogovoru so tudi sklenili, da bodo evidentirali najbolj aktivne mladince za šole RVS, več skrbi pa bodo namenili vzgoji pionirjev in tabornikov.

Stevo Javor

Ivan Jan:

11

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Osvobodilni pljuski so tudi območje Cerkljaj zajemali z več strani: s kamniške, kranjske in s Krvavca. Res je šlo to vključevanje počasi, toda najtemnejši elementi so se morali pokazati: v okolici in v samih Cerkljajh so zrastle belogardistične postojanke, oporišča okupatorjevih pomočnikov. Okupatorju je torej uspelo zanetiti bratomorno vojno.

Ne smemo nikoli pozabiti, da smo bili kot narod, ne glede na naše nazore, obsojeni na uničenje. To velja tudi za kmečke ljudi in predele. Kmečki narod pa se je v naši zgodovini vedno, zaradi ljubezni in navezanosti na zemljo, ohranjal kot narod, ki mu je pri srcu predvsem njegova domača, slovenska beseda. Tudi to čustvo so nekdanji veljaki obrnili sebi v prid in proti ljudstvu. Ob vsem tem je vprašanje, kdo je kriv za razširjanje bratomorne vojne, kdo je začel snovati domobranske postojanke, odveč. To navajam zaradi različnih podtikanj, da so različne napake partizanov in narodnoosvobodilnega gibanja v posameznih krajih povzročile odvrčanje od NOB in vključevanje ljudi med domobrancelje. Nesmiselno bi bilo trditi, da napak in slabosti na strani narodnoosvobodilnega gibanja ni bilo, saj jih ob raznih dogodkih med drugim navajam tudi v tem tekstu.

Več kot očitna je namreč zgodovinsko ekonomska razredna nujnost, v kateri so se nekdanji izkoriščevalci bali, da jim bo zmagoviti narodnoosvobodilni boj odvzel vse privilegije, ki so jih imeli v stari Jugoslaviji in med vojno tudi pod Nemci. Ekonomsko-kapitalistična zakonitost jih je pripeljala do tega, da so tudi na Gorenjskem snovali oborožene oddelke, ki naj bi jim s pomočjo okupatorjev povrnil nekdanjo veljavo, moč in oblast. Prav zaradi tega je bilo za marsikoga presenetljivo, da je bilo domobranstvo proti koncu vojne vedno bolj zagrizeno in nevarnejše. In prav zaradi tega je bil boj proti njemu tako nujen in neizogiben.

Do snovanja in delovanja domobranstva bi zaradi teženj nekdanjih oblastnikov, ki jim je bil cerkveni vrh najmočnejša opora, torej prišlo tudi takrat, če v narodnoosvobodilnem gibanju ne bi bila storjena nobena slabost. Razvoj družbene zakonitosti se temu kljub največjim željam ni mogel ogniti. Kdor tega ni razumel, je nehote prišel pod vpliv domobranske propagande in dejavnost domobranskih postojank. Prav zaradi tega je bil boj proti domobranstvu na Gorenjskem proti koncu vojne tako težak, in prav v čas razraščanja domobranstva sodi tudi obnova Kokrškega odreda.

Ustanovitev poveljstva »Oberkrainer-Selbstschutz« – »gorenjske samozaščite« ali »gorenjskega domobranstva«

Ob delovanju gorenjskih domobranceljev moramo spregovoriti tudi o njihovem vodstvu oziroma poveljstvu. Na srečo so nam na voljo nemški in domobranski dokumenti, ki nam bodo pomagali pokazati, kdo in kaj so bili gorenjski domobrancelji. Preden preidemo na organizacijsko-vojaško opisovanje nastajanja vodstva gorenjskega domobranstva, bomo osvetlili tudi politično stran tega protiljudskega delovanja. Po tem bo še bolj razumljivo, zakaj je prav v zadnjem letu vojne, zlasti na določenem predelu Gorenjske, prišlo do tako hitrih in za NOG pretresljivo negativnih sprememb. Ta predel je bil predvsem prostor, kjer je pred vojno imel veliko besede senator Janez Brodar, nosilec belogardističnega domobranstva.

Vse doslej smo pisali predvsem o vojaškem delu gorenjskega domobranstva, sedaj pa bomo spregovorili tudi o njegovem političnem delu. Sicer je politično in vojaško delovanje tesno povezano, vendar politične priprave niso in ne morejo biti znane tako kot vojaške, niti nekdanjim domobranceljem ne.

Na voljo nam je med drugim tudi pričevanje človeka, za katerega so organizatorji gorenjskega domobranstva menili, da je njihov, v resnici pa je bil dober in skrit partizanski obveščevalec. Pozneje so ga domobrancelji po nesreči odkrili. Ta človek je bil povezan z organizatorji gorenjskega domobranstva v Kranju že od poletja 1944, zato je bil vse do aretacije dobro obveščen o tajnih političnih pripravah.

Rekli smo že, da se je nekdanji klerikalni senator in veljak, tedaj devetindesetletni Janez Brodar, vrnil iz Avstrije na Gorenjsko in začel politično delovati. To se je kazalo v vsestranskem širjenju domobranstva. Doma v Hrastju je postalo zanj prenevarno, zato se je preselil v Kranj. Sestajal se je predvsem s preizkušenimi sodelavci, kakršen je bil tudi ravnatelj kmetijske zadruge Alojz Lesjak. On in še nekateri drugi so v pripravah na organiziranje političnih teles pridobivali tudi druge somišljenike, pri čemer pa so vedno svarili in opozarjali na nevarnost. Janez Brodar je svojim sodelavcem takole razlagal razmere in položaj:

»Nemci bodo vojno izgubili in kmalu zapustili Gorenjsko. V tem trenutku bo moralo vsa vodilna mesta, tako politična kot vojaška, prevzeti domobranstvo. Da pa bomo na ta trenutek dovolj pripravljeni, so nam potrebni sposobni ljudje, ki bodo že dotlej vzpostavili potrebno organizacijo. Zato moramo takoj poprijeti.

Ze prej, aprila sem se na Koroškem v neki vasi ob Vrbskem jezeru (to je v Krivi Vrbi-Krumpendorfu) sestal z visokim nemškim funkcionarjem, ki je na Gorenjskem imel vodilno besedo (To je bil Obersturmbahnfürher Alois Persterer, tedaj Komandeur der Sicherheitspolizei (SIPO) und des Sicherheitsdienst (SD) s sedežem na Bledu – dalje KdS. Bil je polkovnik SS. V našem jeziku je bil to vodja varnostne službe in varnostne policije, disciplinsko odgovoren šefu SIPO in SD v Salzburgu, politično pa gauleiterju dr. F. Rainerju. Op. I. J.).

Iniciativo za sestanek je dal Persterer v imenu gauleiterja z namenom, da bi se z njim pogovoril o organiziranju protikomunističnega domobranstva tudi na Gorenjskem. Vzor naj bi bila organiziranost domobranstva na Dolenjskem in v Ljubljani. Bil sem seveda za to, toda z določenimi pogoji. Predvsem sem zahteval, da bi na Gorenjskem dobili svoje, gorenjsko vodstvo. Večini mojih zahtev so ustregli, toda o našem vodstvu pa ne. Vse to je šlo preko gauleiterja dr. F. Rainerja na vodstvo nacistične stranke v Berlinu. (Brodar je hotel imeti samostojno pokrajinsko upravo, ustanovitev gorenjskega domobranstva (odslej GD) s svojim poveljstvom, vrnitev duhovščine, vračanje gorenjskih fantov iz nemške vojske, uvedbo slovenščine v šole in urade, amnestijo za zapornike, oskrbovanje domobranceljev z orožjem, hrano in drugo opremo itd. Med drugim je hotel tudi priključitev Ljubljane in Primorske. Pri vsem tem bi imel Brodar na Gorenjskem pač prvo besedo, hkrati pa je Perstererju zagotavljal, da ima za seboj večino kmečkih množic, kar je za predvojni čas tudi držalo, op. I. J.) Zato bomo morali našo organizacijo razpresti po vsej Gorenjski. Organizacijo bodo začeli vzpostavljati prvotni zvezni oficirji iz Ljubljane, predvsem Slavko Krek, ki bo začel nove domobranske komandante uvajati v njihovo delo.«

(nadaljevanje prihodnjič)

STO ŠOL – STO JUNAKOV

21

Osnovna šola Lucijan Bratkovič-Bratuš

Renče pri Novi Gorici niso znane samo po dobrih zidarjih, ampak tudi po naprednih ljudeh. Mednje prav gotovo sodi tudi Lucijan Bratkovič-Bratuš. Rodil se je 26. oktobra 1894 v Renčah. Bil je zidar. Med prvo svetovno vojno je bil kot avstroogrski vojak poslan v vojno proti Rusiji. Tam so ga ujeli, zatem pa se je priključil ruskim boljševikom. Leta 1917 je sodeloval v veliki oktobrski revoluciji. Stiri leta pozneje se je vrnil v domovino in 1921. leta postal član KP. Kot večina renških zidarjev, je tudi on odhajal na delo v tujino. Vsako zimo se je vračal in s seboj prinašal marksistično literaturo. Leta 1931 je prevzel vodstvo partijske organizacije v Renčah. Sodeloval je pri delu partijske tehnike. Prav tako je hranil zastavo renških komunistov, ki je bila razvita leta 1922. Da pa je ne bi fašisti našli, jo je vzdal v peč v domači hiši. Leta 1941 se je odzval klicu komunistične partije Jugoslavije za boj proti okupatorju. Sodeloval je pri pripravah na sestanek organizatorjev vstaje na Primorskem, ki je bil 8. julija 1941 na Kremancah. Omenjenega sestanka se je Bratuš tudi udeležil. Leta 1942 so ga fašisti ujeli. Odgnali so ga v zapore na Tirolsko, odkoder je leta 1943 pobegnil in se po kapitulaciji fašistične Italije, 8. septembra 1943 vrnil med partizane. Februarja 1944 je postal načelnik narodne zaščite za primorsko okrožje, ki je imelo sedež v Podragi. Ko je 21. oktobra 1944 odhajal na sestanek v Goče, na katerem se bi moral s svojimi sodelavci dogovoriti o novih nalogah ljudske zaščite, je padel v belogardistično zasedo in bil smrtno ranjen. Njegovi posmrtni ostanki ležijo na domačem pokopališču.

Osnovna šola v Renčah nosi ime po velikem rojaku. Je popolna osemletka z 11 oddelki in dvema podružničnima šolama, in sicer v Bukovici in na Gradišču. V okviru šole sta tudi dva vzgojno varstvena zavoda ter dva oddelka podaljšanega bivanja, v katerem je okoli 13 odstotkov vseh šoloobveznih otrok. Pouk v Renčah obiskuje 290 otrok, v vzgojno varstveni zavod pa hodi 110 predšolčkov. Na podružničnih šolah je pouk samo dopoldne, na centralni šoli pa je dvoizmenski. Tu delajo v utesnjenih prostorih, ki omejujejo sodobno vzgojno izobraževalno delo.

Na šoli v Renčah so že pred tremi leti pripravili program za celodnevno šolo. Sprejel ga je svet šole. Na obeh podružničnih šolah bi lahko že prešli na celodnevni pouk, vendar predloga šole občinska skupščina še ni sprejela.

Na šoli v Renčah so že pripravili projekt za novogradnjo. Novo šolo naj bi gradili v neposredni bližini stare. Šola ima namreč bogate zunanje površine. V okviru šole deluje glasbena šola, ki jo obiskuje 40 otrok v treh oddelkih. Šola dosega uspehe tudi pri izven šolskem delu, letos so Renčani dobili za to plaketo novogoriške občine. Veliko pozornost posvečajo na šoli samoupravnemu delovanju šolske skupnosti skozi razredne skupnosti. Pomembno vlogo ima klub OZN. V njem deluje 15 učencev. Precej zanimanja je tudi za biološki in pletilski krožek. Sled-njega razvijajo predvsem iz obrambnih namenov. Do lanskega leta je deloval tudi literarni krožek, ki je izdajal glasilo »Slavček«, izdal pa je tudi nekaj posebnih izdaj ob jubilejih tovariša Tita, pa zgodovino šole itd.

V taborniški organizaciji je 80 učencev, imenujejo pa se »Drzni Rusjan«. Edvard Rusjan je namreč nekaj časa živel v Renčah. Taborniki se vsako leto udeležujejo mladinskih taborov. Letos bo od 3. julija do 13. julija prav v Renčah.

Mladi člani RK posvečajo posebno skrb starejšim občanom. Sodelujejo v akcijah zbiranja papirja, oblačil, na pobudo pionirske organizacije pa sodelujejo pri zbiranju prispevkov in se vključujejo v mednarodno solidarnost za pomoč nerazvitim deželam. Med drugim so dobili priznanje revolucionarne južnovietnamske vlade San – Sang, prav tako je šola dobila srebrno priznanje OF in še bi lahko naštevati. Izredno množično je šolsko športno društvo Kremance. Množičnost se odraža v različnih akcijah kot so pohodi in kolesarjenje. Precejšnje zanimanje med mladimi je za nogomet, pa tudi za plavanje in vaterpolo. Šola Lucijana Bratkoviča-Bratuša dobro sodeluje tudi s šolo v pobratenem Štaranu onstran meje. Tako so Renčani sodelovali pri pouku in poslušali, kako se učijo njihovi vrstniki v sosednji državi.

Sicer pa šola v Renčah letos slavi 163. obletnico obstoja. Zaživela je namreč leta 1815, prvi učitelj pa je bil domačin Boštjan Mozetič.

Janez Alič

Zaradi šolskih počitnic bomo rubriko Sto šol-sto junakov nadaljevali v jeseni. Uredništvo

Ob 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije

Pogovor s komunistom

Mlad človek mora vedno misliti na domovino!

Člani marksističnega krožka mariborske osnovne šole, ki nosi ime Slavka Šlandra, smo povabili na pogovor tovariša Miletiča, komunist in borca narodnoosvobodilne vojske.

»Kaj vam je pomenilo članstvo v SKOJ in seveda pozneje v KPJ?«

– Komunistična partija Jugoslavije se je prebijala in hodila po trnovi poti. Morda danes ni časa, da bi prehodili vse njene stopinje... Član SKOJ sem postal 12. novembra 1941 in k partizanovm sem šel, ko sem napolnil štirinajst let. Član partije ni bilo tako enostavno postati. Opazovali so me vse do leta 1943, ko so me končno le sprejeli. Naloge in zahteve do nas so bile zelo velike. V narodnoosvobodilnem boju smo morali stati v prvih vrstah, dajati zgled mnogim drugim.

Mnogo komunistov je padlo – toda vedeli so, zakaj umirajo in se smrti niso bali.

»Kako ste bili med vojno preksrbljeni z marksistično literaturo?«

– Med vojno ni smel nihče vedeti, kdo je komunist. Tudi marsikateri tovariši v četi niso vedeli, da je v njihovih vrstah komunist. Sezanke smo imeli skoraj vsak dan in na njih smo se seznanjali z dogodki, z akcijami in drugim. To je bila naša marksistična li-

teratura.

»In kakšne naloge je domovina nalagala komunistom po vojni?«

– V vojni je umrlo v Jugoslaviji 1.700.000 ljudi, od teh 104.000 članov Komunistične partije Jugoslavije. Tri in pol milijona ljudi je ostalo brez strehe nad glavo, dve petine industrije je bilo uničene, prav tako polovica komunikacij. Tako smo se komunisti znašli pred veliko nalogo: začeti je bilo treba z obnovo naše domovine in v to obnovo smo morali pritegniti čim več ljudi. Delovne akcije so bile povsod in prav tako so začele rasti mladinske delovne brigade in iz njihovih vrst so prihajali novi komunisti.

»Kako je s skladnostjo med besedami in dejanjem pri komunistih?«

– Res je, nekaj je tudi takšnih, ki hočejo v partijo samo zaradi položaja, mogoče iz koristljublja.

Takole so se člani marksističnega krožka Osnovne šole Slavka Šlandra iz Maribora pogovarjali s tovarišem Miletičem

Seveda potem navadno taki pozabijo na naloge, ki bi jih morali opravljati. Toda tega ne sme biti! Biti komunist v pravem pomenu te beseda je odgovorna stvar. Komunist mora biti samokritičen. To pomeni, da mora najprej oceniti sebe, šele nato kazati na druge. Komunist mora biti vedno v prvih vrstah. Vrata v partijo so odprta vsakomur, seveda pod pogojem, da bo le-ta imel vse tiste vrline, ki odlikujejo komuniste. Komunist mora to, kar reče, tudi uresničiti.

»Lahko potegnate neko primerjavo v tem boju za uresničitev revolucionarnih ciljev pred vojno, v vojni in sedaj?«

Pred vojno, na primer, so se komunisti borili za skrajšanje delovnega časa, da bi ne izkoriščali človeka... V vojni smo se borili, na primer, proti fašistom, izdajalcem... Sedaj lahko rečem, da ni

nikjer na svetu takšnega samoupravljanja kot pri nas, v Jugoslaviji. Mnogo je k temu pripomogla tudi Komunistična partija Jugoslavije, zelo veliko.

»Kaj bi svetovali mladim, ki stopajo v zvezo komunistov?«

– V zvezo komunistov naj gre samo tisti, ki je tega vreden.

Se in še smo se pogovarjali s tovarišem Miletičem in njegove misli so nas vedno znova in znova bogatile. Spomnil nas je tudi na besede tovariša Tita: »Ko bi bila Jugoslavija takšna, da bi bila odvisna samo od enega človeka, bi bilo to slabo tudi zame!« S tem nam je hotel povedati, da Komunistična partija Jugoslavije ni bila in nikoli ne bo odvisna od enega samega človeka. Na koncu je poudaril, da smo mi, mlada generacija, veliko upanje Komunistične partije Jugoslavije in drugih ljudi. Z besedami »mlad človek mora vedno misliti na domovino«, pa je zaključil naš razgovor.

Člani marksističnega krožka smo bili veseli, da nas je tovariš Miletič obiskal oziroma, da se je odzval našemu vabilu. Veliko nam je povedal in veseli bomo, če se bomo z njim še kdaj srečali.

TATJANA PFEIFER,
sedmi razred Osnovna

šola
»Slavko Šlander«
Maribor

Sodelujemo z borci

In tako smo 19. maja odšli na izlet v Jasenovac in na Kozaro!

Osnovna šola Mirana Jarca v Črnomlju že vrsto let sodeluje z občinskim združenjem zveze borcev. Večkrat medse povabimo borce ali pa jih obiskujemo na domu. Za nas mlade so to vsekakor koristna in tudi prijetna srečanja. Tako smo v letošnjem letu, letu kongresov, na naši šoli pozdravili: Milana Šimca, Staneta Cuznarja, Janeza Kambiča, Franca Koširja in avtorja monografije »Belokranjski odred« Radka Poliča. Tako se po svojih najboljših močeh vključujemo v kongresno obdobje in hkrati »iz prve roke« spoznavamo našo slavno preteklost, še posebno Bele krajine.

Letos marca je borčevska organizacija sprožila zanimivo idejo. Učence vseh osnovnih šol v Beli krajini in gimnazije so povabili k branju knjige Radka Poliča »Belokranjski odred« in pisanju spisov na to temo. Zanimanje za branje monografije je bilo veliko, kar dokazuje, da se tudi mi mladi želimo seznaniti s pomenom Bele krajine za narodnoosvobodilni boj na Slovenskem in ustanovitev nove ljudske oblasti. Poleg učencev naše šole so se vabilu borcev odzvali še pionirji in mladinci iz osnovnih šol Semič, Dragatuš, Vinica ter črnomljska gimnazija.

Nekaj najboljših spisov je ZZB NOV Črnomelj nagradila s knjigo »Belokranjski odred«, za vse udeležence akcije pa so organizirali izlet.

In tako smo 19. maja odšli na izlet v Jasenovac in na Kozaro! Vodila sta nas tovariša Košir in Cuznar, z nami pa je šel tudi tovariš Radko Polič. Po poti so borci obujali spomine na minulo vojno. Ko smo se bližali Jasenovcu, je tovariš Cuznar spregovoril o tem prav gotovo najgrozljivejšem medvojnem uničevalnem taborišču. V spominskem parku smo si ogledali muzej in dokumentarni film o krvavih dejanjih ustašev in okupatorja. Ta film je ena sama obsodba fašizma. Vsak izmed nas se je moral zamisliti tudi ob pogledu na znani »jasenovački cvet«, mogočni spomenik v obliki tulipana. In Kozara? Nehote so se pred nami zvrstili dogodki, ki smo jih videli v istoimenskem filmu. Strmiš in bereš. Toliko imen na enem samem kraju. Koliko ljudi je padlo za to, da mi danes srečno živimo. Ali je sploh mogoče, da človek tega ne bi cenil, spoštoval?

Da, veliko so nam povedali ti kraji! Tovariši, ki ste nas tistega dne vodili na izletu, hvala vam za dragoceno spoznanje.

ALEŠ STARIHA, osmi razred
Osnovna šola »Miran Jarc,«
Črnomelj

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Že več kot mesec dni je, kar se je s pisemcem oglasila Mirjam Beber iz Planine pri Rakeku! Povedala je, da so pokrovitelji njihove šole delavci tovarne usnja. In tudi to je povedala, da so jih ondan povabili na prijateljski obisk v njihovo organizacijo združenega dela, tam v Vrhniki.

Sprejeli so jih v lepo urejeni jedilnici. »Ko smo vstopili, smo obstali in utihnili od začudenja, saj so nas pozdravile bogato obložene mize,« piše naša tretješolka. »Hvaležni smo tudi partizanskim kurirjem, še posebno Jožetu Simšiču-Jelenu, ki so poskrbeli, da je tovarna prevzela pokroviteljstvo nad našo šolo.« Povedati je treba še, da so si ta dan ogledali tovarno, se marsikaj naučili, videli.

No, toliko o tem! Še nekaj je, draga Mirjam, kar bi rada povedala. Obiskal me je tovariš Jelen in mi zaupal, kako ste

preživeli petindvajseti maj, dan mladosti. »Zakaj ne bi o tem izletu zapisali nekaj besed v kramljanju?« je rekel. »To je najmanj, kar zasluži.«

Pa prisluhnimo:

Namenili so se obiskati znani partizanski kraj Kališče, kjer je med vojno deloval rajonski odbor Logatec in kurirska postaja TV 2a. Tam v Grčarjevcih se je pionirski odred, ki nosi ime Franca Brečana, ustanovil v pohodno brigado, Štiri-deset pohodnikov se je malo zatem ustavilo pred spominskim obeležjem padlemu sekretarju SKOJ logaškega rajona Tončku Ključarju. Spominska slovesnost na kraju, kjer so ga po strahotnem mučenju ubili, tam sredi gozda, je izzabila solze v oči. In s koliko spoštovanja so si mladi iz Planine pri Rakeku ogledovali spominsko sobo v »partizanskem Tončkovem domu«, nekdanji Čukovi domačiji, partizanski domačiji, v Kališčah! In pri Gutarjevcih, kjer jim je gospodar pripravil pravo partizansko mineštro, je bilo veselo, da malokdaj tako. Še in še bi lahko pisali o tem izletu.

Zato, draga Mirjam in vsi iz osnovne šole Planina pri Rakeku, pero v roke. Takšna prireditve, kakršna je bila praznovanje petindvajsetega maja v Kališčah, vendar ne more mimo naše, mladinske strani TV-15. Mar ne?

Lepo pozdravljeni!

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

POROČAMO POROČAMO POROČAMO

Srečanje mladih likovnikov

Dne 27. maja letos je bil v Trebnjem drugi tabor mladih likovnikov, katerega organizatorja sta bila občinska kulturna skupnost in občinska izobraževalna skupnost. Tekmovali smo za zlato, srebrni in bronasti čopič.

Mladi ustvarjalci smo začeli slikati že zjutraj. Na voljo smo imeli štiri ure in v tem času smo delo vsi dobro opravili.

Potem smo se odpeljali v Kostanjevico, kjer smo si ogledali tamkajšnji muzej, pa Lamutovo galerijo. Ko smo se proti večeru vrnili v Trebnje, so nas tam že čakali pionirji – člani novinarskih in literarnih krožkov iz naše občine ter mladi pevci. Vsi smo se zbrali na srečanju mladih ustvarjalcev trebanjske občine. Prebrali so tudi najboljše sestavke, ki smo jih napisali člani novinarskih in literarnih krožkov v občini Trebnje. Bila sem zelo počaščena, saj so prebrali tudi moj spis »Bolečina«.

MIHELA GREGRL, osmi razred
Osnovna šola Šentrupert
Šentrupert

POROČAMO POROČAMO POROČAMO

Zemlja, nebo, morje – človek mora živeti na trdnih tleh

Žane Javor – Igor

Najlepše obdobje moje-
ga življenja? V odgovoru
se zdi, da je polno nasprotij.
Narodnoosvobodilni
boj. Razumeti je treba: v
njem je bila naša mladost.
V njem se je sreča merila
drugače, kot to delamo
danes. Je že prav, da ni
človek nikoli zadovoljen,
toda to je lahko tudi
skrajnost, ki s sociali-
stično moralo nima nič
skupnega. Daj no, tudi
naša mladost je bila nora,
je bila razposajenost na
veselicah in je bila včasih
od pijače na majavih no-
gah. Starejši so se prijeli
za glave: »Križ bož-
ji,« rekoč, »le kaj bo z na-
šo mladino!!!« Pa smo se
potrdili kasneje, v boju,
ki mu v zgodovini ni ena-
kega. In nič lažje se ni bi-
lo potrjevati po vojni, z
delom. Potrditi se je mo-
goče tudi danes, na vseh
področjih. Samo nekaj je
treba: živeti in čutiti s sre-
dino, v kateri živiš. Bili so
in tudi danes jih je nekaj,
ki se razen za sebe, ne me-
nijo za nič. Posebne oko-
ličine pa ozdravijo tudi
večino takih.

Vidiš. Takole se lahko
nasloniš v fotelj pa iz šest-
desetletnih izkušenj začneš
barvati svoj ponos.
Rodil sem se na Brezjah,
živel v Podnartu, v Kra-
nju drgnil šolske klopi in
se zapisal med slabše
učence. Zakaj? Ker so mi
punce zmešale »špago«
v glavi. Kasneje sem se se-
veda v bolj bistro vode za-
sukal, tudi po očetovi za-
slugi, ki si je pri železnici
kruha služil. Oče? Pred-
vsem je bil pošten in na-
rodnostno zaveden. Pri-
hiši smo bili štirje otroci,
ki nam je mati umrla prej,
preden smo lahko spoz-
nali vso njeno ljubezen;
mlajši sestri in brat Bo-
gdan. Kasneje sva bila
skupaj v ujetništvu, Sta-
lag 3-A, nedaleč od
Berlina.

Po končani gimnaziji
sem odšel v letalsko aka-
demijo v Pančevo. Očeta
sem moral pripraviti k so-
glasju s hišno gladovno
stavko; seveda sem na-
skrivaj poskrbel, da sem
ostal pri močeh. Z letal-
sko akademijo smo se tik
pred okupacijo Jugo-
slavije preselili v Saraje-
vo, kjer sem postal nem-
ški ujetnik.

Včasih razpletam svoje
življenjske poti, da bi pri-
šel do vzrokov zanje.
Vem, da se je zanetila mo-
ja ljubezen do višin, ko
smo šolarji obiskali staro
ljubljansko letališče. Ma-
milo me je tisto neznano
med strahom in pono-

som. Takrat si seveda še
nisem mislil, da se bom
upokojil kot pilot.

Maja leta 1942 sem se
vrnil iz taborišča. Zgodilo
se je po drugi očetovi
prošnji. Spustili so oba,
Bogdana in mene. Precej,
ko sva prišla domov, sva
se povezala z našimi. Brat
se je zaposlil v Kranju,
jaz pa na »srezu«
v Radovljici, v prehranjeval-
nem uradu. Na tem de-
lovnem mestu sem lahko
krepko pomagal našim,
dokler nisem odšel med
partizane. Bilo je to kon-
ec aprila v letu 1943.
Najprej sem prišel v
Dražgoško četo, ki jo je
vodil Blaž Ostrovrhar, za
tem pa v Jelovško četo.
Puškomitraljezec sem bil
in komandir voda, pa ka-
sneje komandir druge če-
te Jelovškega bataljona.
Meseca maja sem bil
sprejet v partijo. V tistem
času je partizanska voj-
ska na Gorenjskem zelo
narasla. Gorenjski odred
je imel že devet bata-
ljonov. Dvanajstega julija
leta 1943 je bila ustanov-
ljena 8. proletarska udar-
na brigada Gorenjska, ki
se je kasneje preimeno-
vala v sedmo, Prešernovo
brigado, katere prvi ko-
mandant sem postal. Tri
dni kasneje sem bil pri
Dolenji vasi ranjen. Tja
smo se odpravili, da bi re-
šili talce pred streljanjem.
Zal smo prišli prepozno.
Nemce smo pregnali, ko
so že opravili svoj
krvniški posel. Ampak
svinec sem pa le staknil,
in to prav na dan, ko se je
začela ofenziva. Tovariši
so me prinesli v bolnišni-
co pod Ratitovcem, briga-
da pa je odšla na Dolenj-
sko, po tistem, ko je pre-
živela najhujše trenutke
na Žirovskem vrhu. V
bolnišnico so mi prinesli
sporočilo, da bom postal
namestnik komandanta
Gorenjskega odreda. In
tako približno leto dni.
Medtem sem opravil še
višji oficirski tečaj v Beli
krajini. Po vrnitvi sem
moral formirati Škofjelo-
ški odred, katerega ko-
mandant sem bil do kon-
ca septembra 1944. Po-
klicali so me v glavni
štab. Na uho jim je prišlo,
da se spoznam na letal-
stvo. Že sem se videl viso-
ko nad oblaki, ko mi je
tovariš Novljan sporočil,
da bom postal referent za
letalstvo. Hladen tuš. Ta-
ko imenitno sem se imel,
da sem to sam sebi zame-
ril. Skrbel sem za letalska
spuščališča in meteorolo-
ško službo. Aprila 1945
sem odletel v Bari, od

tam v Zemun..., tu sem
tudi zaključil pot naro-
dnoosvobodilnega boja.
V Zemunu je bila svobo-
da pravzaprav že od jese-
ni 1944. Da je bila Ljub-
ljana osvobodjena, so spo-
ročili po zvočnikih. Ta-
krat sem spil najslajšo
kupico vina! Poslej sem
ostal v letalstvu: pilotska
šola v Zadru, Letalsko
vojno učilišče v Pančevu,
kjer sem bil leto dni učitelj,
Skopje, in tam od-
govoren za navigacijo le-
tenja...! Letal? Seveda
sem letal, in to ves čas.
Najprej v Zadru in od ta-
krat naprej nekaj čez 2800
ur letenja. Najprej sem bil
pilot lovec in za tem lovec
bombarder. Izpod
oblakov sem se za trajno
preselil na kopno pred
desetimi leti.

Če mi je šlo kaj pod
oblaki za nohte? Mislim,
da je bilo 1947. leta. Pri
Zrenjaninu je bilo. Na
dva tisoč metrih se je
spuntal motor. Poskušal
sem to in ono, se strmo
spustil proti zemlji, da bi
ohranil letalo v ravnotež-
ju, in ko je kazalo, da mi
bo uspelo pristati, se je
pred menoj zarisal tele-
grafski drog. S krilom
sem ga prerezal kot z bri-
tvijo, s krilom, ki je v
istem trenutku odpadlo.
Letalo se je začelo valiti
po njivi; odpadel je motor
pa še eno krilo in rep – jaz
pa živ in skoraj zdrav zle-
zem iz kabine. Posledice
so prišle kasneje. Operi-
rali so mi hrbtnico in
spet sem letel.

Upokojil sem se kot na-
mestnik komandanta le-
talske akademije. Sem re-
kel, da sem se spustil iz
neba na zemljo? Nak. Na
morje sem šel, v Zadar. Z
barko sem vozil turiste po
Kornatih. Domačini so
precej nezaupljivo sledili
mojim poskusom, da bi iz
pilota postal mornar.
Končno so me le sprejeli
kot njim enakega v mor-
narsko družbo. In morje
mi dolgo časa ni moglo iz
ušes. Popustil sem dru-
žinskim željam in se pre-
selil v Ljubljano. Letala
lahko samo še opazujem,
ko rišejo svetle črte po
nebu, do morja je tudi
dlje kot korak, brez dela
pa nisem znal nikoli žive-
ti. Zdaj »muštram«
vikend in sem z njim zapo-
slen, kot bi ne imel šest-
deset let. Ne, nikoli nisem
imel toliko časa, da bi si
lahko privoščil osebno
zagrenjenost. Upokoje-
nec sem, vojska pa mora
biti mlada. Trudim pa se,
da bi bil koristen upoko-
jenec! **Silvo Teršek**

Vsak čas ima svoje bitke in heroje

Kosta Nadj, predsednik zveznega od-
bora ZZB NOV Jugoslavije:

Samoupravljanja ne bomo uspešno
razvijali, če ostanemo samo pri zako-
nih. Nujna je množična praksa delov-
nih ljudi in vseh državljanov ter polno
razumevanje aktualnih družbenih pro-
cesov. Zato moramo ostati v bojnem
razpoloženju, saj vsako novo obdobje
revolucije prinaša nove bitke. Kadar
pa govorimo o bitkah, moramo misliti
tudi na herojstva, heroje tega časa. **Za-
to je naša dolžnost pomagati mladim,
da svoje herojstvo, lastno vsaki mla-
dosti, pokažejo na najboljši način.** Le
tako bosta njihovo ustvarjanje in bor-
benost služila interesu delavskega
razreda.

POLITIKA – 10. junija 1978

Stabilnost je nemir, ustvarjalnost...

DELO: Nedvomno upravičeno in s
ponosom govorimo o veliki stabilnosti
naše družbe. Na to pogosto opozarjate
tudi vi. Zakaj pri tem še posebej pou-
darjate, da je ta stabilnost dinamična
in ustvarjalna?

STANE DOLANC: Zato, ker pod
stabilnostjo družbe, pa ne samo naše,
ne razumem mrtvega rokava, ampak
nenehno gibanje naprej. Nenehno boj
za nekaj novega, boljšega, večjega,
kot imamo danes. To pa je mogoče
samo, če imamo stabilne temelje
družbe. Stabilnost ni mirovanje. Sta-
bilnost je hkrati nemir, ustvarjal-
nost, boj za napredek, za boljši, lepši
jutri.

SOBOTNA PRILOGA DELA – 17. ju-
nij 1978

»Vsakdo, ki pride v Jugoslavijo, občuduje vse, kar smo dosegli!«

Josip Broz Tito je obiskal kongresni
center »Sava«
v Novem Beogradu

Predsednik republike in predsednik
Zveze komunistov Jugoslavije Josip
Broz Tito je obiskal novo kongresno

dvorano v centru »Sava«
v Novem Beogradu in ob tej
priložnosti, med
drugim, dejal:

»Zahvaljujem se vsem članom
izvršnega komiteja za vaše delo in vaš
prispevek, kajti v obdobju med dese-
tim in enajstim kongresom smo de-
jansko veliko napravili. Navzlic veli-
kim težavam smo dosegli ogromne
uspehe tako na notranji kot na zuna-
nje-politični ravni. Te rezultate nam
priznavajo tudi tisti, o katerih ne bi
mogli reči, da so naši prijatelji. Vsak-
do, ki pride v Jugoslavijo, občuduje
vse, kar smo dosegli.«

DELO – 19. junija 1978

Ura, katere tema je – življenje

Živojin Arandjelović je delavec v to-
varni obutve »Petar Velebit«
v Beogradu:

– Ko so mi sporočili, da sem delegat
11. kongresa Zveze komunistov Jugo-
slavije, sem bil najprej vznemirljen in
potem ponosen. V tistem trenutku
drugega nisem občutil. Sele pozneje,
ko sem začel o kongresu razmišljati
kot o kraju, kjer se bomo mi, komuni-
sti, pogovarjali o naši stvarnosti, sem
pomislil: dosti je tem za kritiko, samo-
kritiko in pohvalo. Kaj izbrati? Sem
udeleženec velike ure, katere tema je
življenje... **Mi vsi smo rojeni v tej
samoupravni socialistični družbi.
Dobro jo poznamo in radi jo imamo.
Zato se trudimo, da bi bila njena pri-
hodnost še lepša. Jaz ne poznam bolj-
še in mislim, da je ni nikjer na svetu.**

ILUSTROVANA POLITIKA – 20. ju-
nija 1978

Zgodba o Angeli

To je zgodba o neki Angeli. Ni va-
žno, kje je delala in kje dela sedaj. Va-
žno je to, da Angelin primer pokaže
na to, kako v neki organizaciji združe-
nega dela načrtujejo kadre in izvajajo
kadrovsko politiko:

V svojem matičnem kolektivu je An-
gela delala več kot deset let. Delala in
se učila. V vsem tem času je bila zelo
aktivna v družbenopolitičnem živ-
ljenju. Z eno besedo, bila je »dekle za
vse«, brez katere v kolektivu niso mo-
gli izvesti nobene akcije. Navadili so
se ljudje, da vse dela – pa se je celo
zgodilo, da so se k njej obrnili z bese-
dami: »Mala, skuhaj kavico!«
Njeno delo ni trpelo in bila je cenjena. Vsi so
jo imeli radi. Da je bila izjemna osebnost,
pove tudi to, da je poleg vseh
obveznosti končala ekonomsko fakul-
teto. V rekordnem času in z visokimi
ocenami. No, v kolektivu kot da tega
ni nihče opazil. Prijatelji so ji stisnili
roko, in to je bilo vse. In res se ni
spremenila. Ostala je ista. V kolektiv
so prihajali novi ljudje, ekonomisti,
pravniki, inženirji... Dobivali so sta-
novanja, dobra delovna mesta, visoke
osebne dohodke... Angela je ostala
tam, kjer je bila, ko je prišla v kolektiv
s srednjo izobrazbo.

Nekega dne se je zgodilo to, kar se je
moralo zgoditi! Angela je zahtevala
prekinitev delovnega odnosa. Vsi so
bili presenečeni. Prosili so jo, naj
ostane, obljubljali so ji novo delovno
mesto, višje osebne dohodke... Angela
je odšla v sosednji kolektiv, kjer
uspešno dela kot direktorica prodaje.

Tako ni dobro delati: pozabljati in
zanemarjati svojega človeka, a od dru-
god sprejemati druge.

VJESNIK – 16. junija 1978